

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Pedagogická fakulta

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2014

Martin Selner

UNIVERZITA KARLOVA
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

KATEDRA SPECIÁLNÍ PEDAGOGIKY

Přínos výstupního oddělení ve Věznici Rýnovice
Benefits of output department in the prison Rýnovice

Bakalářská práce

Praha 2014

Vedoucí bakalářské práce:

doc. PaedDr. Eva Šotolová, Ph.D.

Vypracoval:

Martin Selner

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Přínos výstupního oddělení ve Věznici Rýnovice, vypracoval samostatně s vyznačením všech použitých pramenů a spoluautorství. Souhlasím se zveřejněním bakalářské práce podle zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách, ve znění pozdějších předpisů. Byl jsem seznámen s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, ve znění pozdějších předpisů.

V Praze dne:

.....

podpis studenta

Poděkování

Děkuji vedoucí práce Doc. PaedDr. Evě Šotolové, Ph.D. za odborné konzultace, cenné rady, postřehy a vstřícnost.

Obsah

Abstrakt.....	7
Úvod.....	8
1. Historie vězeňství na území dnešní České republiky	9
1. 1. Historie vězeňství na území dnešní České republiky do roku 1989	9
1. 2. Novodobá historie na území dnešní České republiky po roce 1989	14
2. Hlavní úkoly Vězeňské služby České republiky a její členění	17
2. 1. Hlavní úkoly Vězeňské služby České republiky	17
2. 2. Členění Vězeňské služby České republiky	17
3. Realizace výkonu trestu odnětí svobody	19
3. 1. Program zacházení	19
3. 2. Vnitřní diferenciací	20
4. Výstupní oddělení.....	22
4. 1. Činnost výstupních oddělení.....	22
4. 2. Výstupná oddělení Vězeňské služby České republiky	24
4. 2. 1. Výstupní oddělení ve Věznici Kynšperk nad Ohří.....	24
4. 2. 2. Výstupní oddělení ve Věznici Znojmo	25
4. 2. 3. Výstupní oddělení ve Věznici Stráž pod Ralskem	26
4. 2. 4. Výstupní oddělení ve Věznici Heřmanice	27
4. 2. 5. Výstupní oddělení ve Věznici Horní Slavkov	27
5. Věznice Rýnovice.....	29
5. 1. Historie a současnost Věznice Rýnovice	29
5. 2. Ubytování odsouzených ve Věznici Rýnovice	30
5. 3. Specializovaná oddělení ve Věznici Rýnovice	31
5. 3. 1. Bezdrogová zóna	31
5. 3. 2. Specializované oddělení pro drogově závislé.....	32
5. 3. 3. Oddělení pro mladé dospělé a prvovězňené	33
5. 3. 4. Oddělení se zesíleným stavebně technickým zabezpečením.....	35
5. 3. 5. Specializované oddělení pro odsouzené s poruchami duševními a poruchami chování s individuálním zacházením.....	36
6. Výkon trestu ve výstupním oddělení Věznice Rýnovice	38
6. 1. Řád výstupního oddělení	38

6. 2. Přerušení výkonu trestu – extramurální aktivity	40
7. Zaměstnanci výstupního oddělení a jejich úkoly	42
7. 1. Úkoly psychologa	42
7. 2. Úkoly speciální pedagoga	43
7. 3. Úkoly sociálního pracovníka	44
7. 4. Úkoly vychovatele	46
8. Probační a mediační služba.....	48
8. 1. Organizace Probační a mediační služby	48
8. 2. Činnost Probační a mediační služby	49
8. 3. Součinnost Probační a mediační služby se státními orgány a dalšími institucemi	50
8. 4. Postavení, práva a povinnosti asistentů a úředníků	51
8. 5. Součinnost mezi Vězeňskou službou České republiky a Probační a mediační službou České republiky	53
9. Závěr.....	56
10. Resumé	57
11. Seznam literatury a použitých zdrojů	58

Abstrakt

Selner, Martin: Přínos výstupního oddělení ve Věznici Rýnovice, Bakalářská práce, Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, Katedra speciální pedagogiky. Vedoucí bakalářské práce: Doc. PaedrDr. Eva Šotolová, PhD. Praha: Pedagogická fakulta UK, 2014...s.

Práce má za úkol stručně nastínit některé specifika výkonu trestu vztahující se k hlavnímu tématu práce, tedy k výstupnímu oddělení Věznice Rýnovice. Čtenáři by měla dát představu o výstupních odděleních jako takových, včetně přehledu, kde se nacházejí. Hlavním účelem práce je ale popsat výstupní oddělení Věznice Rýnovice, charakterizovat jej, a zhodnotit jeho účel a význam. Okrajově by se práce měla zmínit o specializovaných odděleních ve Věznici Rýnovice, která tak podtrhují význam individuální péče o odsouzené. Závěr práce by se měl věnovat návazné péči, konkrétně Probační a mediační službě, kde by mělo být popsáno její organizační zakotvení, její činnost a účel, a práva a povinnosti jejich zaměstnanců.

Klíčová slova: vězeňství, Věznice Rýnovice, specializovaná oddělení, výstupní oddělení, Probační a mediační služba

Abstrakt

Work is to briefly outline some of the specifics of the sentence relating to the main theme of the work, ie the output department Rýnovice. Readers should give an idea of the output separately as such, including an overview of where they are located. The main purpose of this work is to describe the output department but Rýnovice characterize it, and assess its purpose and meaning. Marginally work should mention the specialized departments in Rýnovice, so that underscore the importance of individual care for prisoners. Conclusion The work should address the follow-up care, specifically the Probation and Mediation Service, which should be reflected in its organizational anchorage, its activity and purpose, and the rights and obligations of their employees.

Keywords: prison, Rýnovice specialist departments, output departments, Probation and Mediation Service

Úvod

Tématem této práce je charakterizace výstupních oddělení obecně se zaměřením na výstupní oddělení Věznice Rýnovice. Téma práce jsem si vybral z toho důvodu, že výstupním oddělením, a specializovaným oddělením obecně, není v rámci českého vězeňství věnována patřičná pozornost. I když má vězeňství u nás dlouhou historii, odborných prací, které by se jím zabývaly, tolik není. Jedním z důvodů je nepochybně i skutečnost omezené přístupnosti k informacím, ať již z důvodů bezpečnostních či jiných.

Práce se zabývá některými obecnými termíny, které by měly přiblížit význam vězeňství jako takového včetně jeho organizační struktury. Jelikož má práce za úkol popsat přínos individuálního přístupu v péči o odsouzené, je zde uveden i krátký exkurs do historie, který by měl definovat vývoj v přístupu k odsouzeným.

Dále se čtenář může seznámit s Věznicí Rýnovice jako takovou, kde jsou následně stručně popsána specializovaná oddělení, a následně je pojednáno v daleko větší míře o výstupním oddělení, kde jsou popsána její specifika. Jsou zde zmíněny tzv. extramurální aktivity, které jsou dle samotných zaměstnanců výstupního oddělení klíčovým prvkem tohoto oddělení. Zaměstnanci jsou zde následně vypsáni, včetně popisu jejich úkolů a práce.

Na závěr se zmiňuji o Probační a mediační službě jako o nezastupitelném prvku v resocializačním procesu. Kromě součinnosti s Vězeňskou službou České republiky je zde popsán účel a význam její služby.

Díky mé čtyřleté zkušenosti na pozici vychovatele Věznice Rýnovice, jsem se pokusil zpracovat téma, která by měla nejen vyzdvihnout význam a přínos specializovaných oddělení, v tomto případě konkrétně výstupního oddělení, ale mělo by zároveň i nastínit neméně důležitou práci samotných zaměstnanců věznic.

Věřím, že tato práce zase o trochu více otevře možnosti, jak získat nové informace z vězeňského prostředí.

1. Historie vězenství na území dnešní České republiky

1.1 Historie vězenství na území dnešní České republiky do roku 1989

„Vývoj vězeňského systému lze sledovat prostřednictvím analýzy historických vzniklých typů vězeňských zařízení, a to z hlediska jejich účelu, subjektu a objektu věznění, obecných a zvláštních podmínek věznění.“ (Paukertová, 2005, str. 28)

Na přelomu 10. století a následně během 13. století vzniká zeměpanské vězení, církevní vězení, stavovské vězení a městské vězení. (Paukertová, 2005)

„Zeměpanské vězení plnilo účel vazby pro zeměpanský soud, kterému předsedal příslušný územní vládce, zpravidla kníže, král nebo jím pověřený správce hradu. Podle potřeby sloužilo též jako zajišťovací a trestní vazba pro osoby šlechtického původu.“

Církevní vězení plnilo účel vazby pro církevní soud v působnosti příslušného biskupa katolické církve, do jehož jurisdikce náležely církevní osoby. Obdobně jako zeměpanská vězení sloužilo též k zajišťovací a trestní vazbě církevních osob, popřípadě i žen šlechtického původu v ženských kláštorech.

Stavovské vězení plnilo účel vazby pro zemský (stavovský) soud, kterému předsedal král spolu s významnými příslušníky panského stavu, do jehož jurisdikce náležely osoby šlechtického původu. Časem si soud získal nezávislé postavení na panovníkovi a od roku 1783 podléhali jeho jurisdikci i nešlechtičtí držitelé velkostatků. Do zřízení pražského apelačního soudu v roce 1548 byl též odvolacím soudem proti rozsudkům městských soudů.

Městské vězení plnilo účel vazby pro městský soud s tzv. hrdelním právem, kterému předsedal královský rychtář s konšely, později purkmistr s městskou radou. Sloužilo k vyšetřovací i zajišťovací vazbě.

Od roku 1627 do roku 1849 bylo zřízeno vrchnostenské vězení, které plnilo účel vazby pro vrchnostenský soud, jemuž předsedali šlechtičtí majitelé panství nebo nešlechtičtí držitelé velkostatků a vrchnostenští úředníci. Zároveň sloužilo k zajišťovací a trestní vazbě.

Od roku 1783 do roku 1858 bylo zřízeno pevnostní vězení Špilberk, které plnilo účel trestní vazby pro zvláště těžké zločince, kteří byli odsouzeni hrdebními soudy na území Čech, Moravy a Slezska a pro tzv. státní vězně. Bylo vyjmuta z pravomoci vojenského velitele pevnosti a jemu nadřízeného vrchního velení pro Moravu a svěřeno do správy apelačního soudu v Brně a moravskoslezského gubernia.“ (Paukertová, 2005, str. 29)

Významné změny v historii vězeňství na území dnešní České republiky přichází až za vlády habsburské monarchie, v souvislosti se zrušením patrimoniální správy dochází k zestátnění soudnictví a vězeňství. 2. Polovina 19. století se tedy nesla v duchu reforem vězeňského systému. Rozvíjelo se vzdělávání vězňů a sociální pomoc po propuštění. Významnou roli zde sehrály dobrovolné spolky. (<http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/historie-104/historie-vezenstvi>)

„Podle trestního zákona č.117/1852 ř. z., o zločinech, přečinech a přestupcích byl odstupňován trest odnětí svobody na těžký žalář, žalář, tuhé vězení a vězení. Rozdíl spočíval zejména v poutání, stravování, odívání a zařazování trestanců do pracovní činnosti.“ (<http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/historie-104/historie-vezenstvi>)

Od roku 1850 do poloviny 20. Století se setkáváme s okresní soudní věznicí, krajskou soudní věznicí, trestnicí, donucovací pracovní a polepšovnou. (Paukertová, 2005)

„Okresní soudní věznice plnila účel vazby pro příslušný okresní soud (podle stanovených soudních okresů) a jejich řízení podléhalo přednostovi okresního soudu.

Krajská soudní věznice plnila účel vazby pro příslušný krajský soud trestní a výkonu trestu vězení a žaláře s délkou do jednoho roku. Její řízení podléhalo prezidentovi krajského soudu trestního.

Trestnice plnila účel dvoustupňového trestu vězení nebo žaláře s délkou nad jeden rok formou samovazby nebo vazby společné a tretu mladých provinilců ve věku od čtrnácti do jednadvaceti let. Její řízení podléhalo ministru spravedlnosti.

Donucovací pracovní plnila účel trestní vazby se zaměřením na pracovní zařazení osob odsouzených trestními soudy pro tuláctví a majetkové trestné činy v důsledku nezodpovědnosti, zištnosti nebo zahálčivého způsobu života. Její řízení podléhalo českému a moravskoslezskému zemskému úřadu podle stanovené působnosti a v nejvyšší instanci ministerstvu vnitra.

Polepšovna plnila účel výchovného zařízení pro mladistvé osoby (chlapce i dívky) ve věku od čtrnácti do osmnácti let odsouzené za trestnou činnost nebo na návrh zákonného zástupce a se souhlasem poručenského soudu. Jejich řízení bylo rovněž v kompetenci zemských úřadů a v nejvyšší instanci ministerstva vnitra.“ (Paukertová, 2005, str. 29 - 30)

„Po vzniku Československé republiky v roce 1918 byl převzat justiční a vězeňský systém rakouské monarchie. Základní legislativní úprava, organizace a správa vězeňství byla postupně zdokonalována počínaje rokem 1919.“ (<http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/historie-104/historie-vezenstvi>)

Došlo k prohlubování progresivního systému výkonu trestu, jenž byl založený na postupném zmírňování vězeňského režimu. V závislosti na průběhu nápravy byli odsouzení rozděleni do 3 disciplinárních tříd. Právě převedení do I. třídy bylo předpokladem k podání podmíněného propuštění z výkonu trestu. To bylo uzákoněno již v roce 1919. (<http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/historie-104/historie-vezenstvi>)

„Po rozpadu Československé republiky a vzniku tzv. Protektorátu Čechy a Morava zůstal v podstatě zachován dosavadní justiční a vězeňský systém včetně základní legislativní úpravy, organizace a správy vězeňství. Každá norma (vyhlášky, výnosy, oběžníky a pokyny) vydávaná protektorátní vládou byla schvalována říšským protektorem. V protektorátním ministerstvu spravedlnosti působil pověřenec Úřadu říšského protektora, který měl sledovat a koordinovat činnost ministerstva s německými úřady.“ (<http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/historie-104/historie-vezenstvi>)

Po osvobození od německé nacistické okupace rozhodovaly o umístování do vězeňských zařízení revoluční národní výbory. Do kompetence ministerstva spravedlnosti se řízení a správa soudních věznic a trestních ústavů vrátila až koncem roku 1945. K soustředování německého obyvatelstva k odsunu sloužila další vězeňská zařízení včetně internačních, sběrných či pracovních táborů. I ta byla v působnosti ministerstva vnitra a ministerstva obrany. (<http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/historie-104/historie-vezenstvi>)

„Od roku 1948 do roku 1954 se setkáváme s tábory nucené práce, internačními a centralizačními kláštery, a pomocnými technickými tábory. Plnily účel věznění bez soudu spojeného s pracovním využíváním, které se týkalo tzv. politicky nespolehlivých osob, a to z řad civilního obyvatelstva, kněží a řeholníků a mužů podléhajících branné povinnosti.

Vyšetřovací věznice SNB a StB plnily účel vyšetřovací vazby zejména pro osoby stíhané státním soudem za spáchání tzv. protistátních trestných činů a jejich řízení bylo v působnosti ministerstva vnitra a přechodně ministerstva národní bezpečnosti.

Soudní věznice plnila účel vazby pro okresní a krajské soudy, ale jejich řízení již nepodléhalo soudům, ale příslušným velitelům stanic (okresní soudní věznice), velitelům oddílů (krajské soudní věznice) a hlavnímu velitelství Sboru vězeňské stráže na ministerstvu spravedlnosti.

Trestní ústavy a pracovní útvary plnily účel jednotného výkonu trestu odnětí svobody v objektech zvláště určených pro odsouzené muže, ženy a mladistvé. Jejich řízení spadalo do působnosti velitelů oddílů a hlavního velitelství Sboru vězeňské stráže na ministerstvu spravedlnosti. Pracovní útvary byly vězeňskými zařízeními rovněž pro výkon trestu odnětí svobody, ale byly zřizovány při různých národních podnicích k využívání laciné vězeňské práce.“(Paukertová, 2005, str. 30 - 31)

„V letech 1953 – 1955 vrcholil tzv. třídní výkon trestu, uplatňující nejtvrďší podmínky u politických vězňů, nazývaných protistátními. Dnem 1. 1. 1953 bylo vězeňství jako celek převedeno do působnosti ministerstva národní bezpečnosti, které koncem roku zaniklo a plnění úkolů vězeňství převzalo ministerstvo vnitra. V témže roce byl vydán Řád nápravných zařízení, který novým způsobem a podle vzoru Sovětského svazu stanovil strukturu tzv. nápravných zařízení (NZ), která byla členěna na 6 typů podle stupně strážení. Do jednotlivých typů NZ byli odsouzení zařazováni podle povahy trestného činu (státně bezpečnostní, kriminální) a podle závažnosti provinění. Odsouzení mladiství vykonávali trest ve zvláště určených NZ nebo oddělených částech NZ. Podmínky výkonu trestu z hlediska stupně omezení nebo zvýhodnění se měnily v závislosti na zařazení odsouzeného do I. až IV. klasifikační skupiny. Kontrolní a inspekční činnost mohli vykonávat jen funkcionáři správy NZ a příslušní prokurátoři.“ (http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/historie-104/historie-vezenstvi)

„Věznice pro výkon vazby a trestu plnily účel vyšetřovací i soudní vazby a výkonu trestu odnětí svobody pro vybrané odsouzené z důvodů bezpečnostních, pracovních, zdravotních nebo věkových. Jejich řízení podléhalo ministerstvu vnitra – Správně nápravných zařízení.

Trestanecké pracovní tábory a nápravně pracovní tábory plnily účel výkonu trestu odnětí svobody zvláště pro odsouzené muže a ženy, kteří byli drženi ve strážných objektech

táborového typu a jako laciná pracovní síla zaměstnávání u národních podniků, zejména v těžebním a hutním průmyslu, těžkém strojírenství, stavebnictví a zemědělství. Jejich řízení podléhalo ministerstvu vnitra jako věznice pro výkon vazby a trestu.“ (Paukertová, 2005, str. 31)

V polovině 60. let 20. století došlo k zásadní reformě československého vězeňství, a to z důvodu mezinárodních požadavků na vězeňství. (<http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/historie-104/historie-vezenstvi>)

„K zásadní úpravě výkonu trestu odnětí svobody podle Standardních minimálních pravidel pro zacházení s vězni, doporučených OSN již v roce 1957, byl vydán zákon č. 59/1965 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. V souladu s tímto zákonem zařazovaly soudy odsouzené k výkonu trestu odnětí svobody do 3 nápravně výchovných skupin, kterým odpovídaly typy nápravně výchovných ústavů.“ (http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/historie-104/historie-vezenstvi)

Dle nového zákona byly ve věznicích zřízeny posty vychovatele, sociálního pracovníka, speciálního pedagoga a psychologa, jež měli středoškolské či vysokoškolské vzdělání, a měli se podílet na výkonu trestu. Reforma přispěla i k rozvoji Výzkumného ústavu penologického se sídlem v Praze, který zkoumal osobnost pachatele a jeho nápravu. (<http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/historie-104/historie-vezenstvi>)

„Na počátku 80. let vyvrcholila ve vězeňství normalizační opatření, což se projevilo zrušením Výzkumného ústavu penologického a úpadkem rozvíjené odbornosti.“ (http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/historie-104/historie-vezenstvi)

„Od roku 1965 plnila věznice účel vyšetřovací a soudní vazby a výjimečně výkonu trestu odnětí svobody v působnosti správy ministerstva vnitra – Sboru nápravné výchovy a od roku 1969 v působnosti ministerstva spravedlnosti České socialistické republiky. Nápravně výchovné ústavy a pobočky plnily účel výkonu trestu odnětí svobody pro odsouzené muže a ženy ve třech nápravně výchovných skupinách a pobočkách a pro mladistvé. Jejich řízení spadalo do stejné působnosti jako věznice.“ (Paukertová, 2005. str. 32)

1.2 Novodobá historie vězeňství na území dnešní České republiky po roce 1989

Změna politické režimu po roce 1989 zasáhla i vězeňství. Tato změna si vyžádala i postupnou proměnu organizace a řízení vězeňské služby, které měla jít v ruku ruce s koncepcemi Evropských vězeňských pravidel. Výsledkem měl být moderní a humánní vězeňský systém, který by již nevykazoval prvky totalitního systému. (Paukertová, 2005)

„Prvním důležitým krokem k odstraňování důsledků tzv. normalizace ze 70. a 80. let bylo udělení amnestie za tzv. trestné činy proti republice a některé další trestné činy, při které bylo propuštěno dne 8. 12. 1989 celkem 52 vězňů. K řešení nepokojů ve většině nápravně výchovných ústavů (NVÚ) byly vytvořeny komise České národní rady (ČNR), které spolu se zástupci Občanského fóra, Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných a odborníků navštěvovaly jednotlivá NVÚ a prošetřovaly stížností vězňů, související s ústavním režimem. Dnem 1. 1. 1990 vyhlásil nový prezident Václav Havel velmi širokou amnestii, po které zůstalo ve věznicích a NVÚ přibližně 6000 vězňů z předchozího stavu 22 000 vězňených osob.“ (<http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/historie-104/historie-vezenstvi>)

V duchu Evropských vězeňských pravidel, ale i vlastních humanistických norem, byla od roku 1992 postupně vytvářena nová koncepce českého vězeňství. Stěžejní byl zákon č. 555/1992., o Vězeňské službě a justiční strážci, který zásadně měnil české vězeňství. Důsledky dopadaly jak na organizaci a řízení vězeňství, tak i na samotný výkon. (<http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/historie-104/historie-vezenstvi>)

„Nedostatečná materiální základna vězeňství (zastaralé a nevyhovující objekty, jejich omezená kapacita a nevhodné územní rozmístění, neexistující objekty pro volnočasové aktivity vězňů, nedostatek technologických zařízení pro pracovní činnost vězňů) nedostatečně zpracovaný systém penitenciárního zacházení (např. zvláštní programy pro dlouhodobě odsouzené, asociální psychopaty, toxikomany a sexuální devianty). Bylo třeba provést profilaci jednotlivých věznic a rozpracovat klasifikaci a metody vnitřní diferenciaci, provést modernizaci signální a zabezpečovací techniky pro zvýšení vnitřní a vnější bezpečnosti věznic, zvýšit profesionální úroveň vězeňského personálu, zvolit takový

system řízení vězeňství, který je obvyklý ve většině evropských demokratických zemích.“ (Paukertová, 2005, str. 32).

„Vznikly 3 skupiny zaměstnanců: vězeňská stráž a justiční stráž (k ochraně výkonu justice), jejichž služební poměr se řídil zákonem č.186/1992 Sb., o služebním poměru Policie ČR a dále správní služba s civilními zaměstnanci v pracovním poměru podle zákoníku práce. Dozorová činnost prokurátorů zanikla transformací prokuratury na státní zastupitelství.“ (<http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/historie-104/historie-vezenstvi>)

Dne 1. 1. 1993 byla zřízena Vězeňská služba České republiky a zároveň tak zanikl Sbor nápravné výchovy. V čele Vězeňské služby stanul generální ředitel, jež byl jmenován ministrem spravedlnosti. (<http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/historie-104/historie-vezenstvi>)

„V souladu s požadavky na dodržování základních lidských práv a občanských svobod byl vydán zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, který stanovil, že obvinění mohou být podrobena jen těm omezením, která jsou nutná pro trestní řízení. K prohloubení humanizace a odborného zacházení s odsouzenými byl vydán zákon č.294/1994 Sb., který pozměnil a doplnil zákon č.59/1956 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Podle této úpravy došlo k novému pojmenování a členění zařízení pro výkon trestu na věznice s dohledem, dozorem, ostrahou a zvýšenou ostrahou.“

K systémové a tvůrčí aplikaci požadavků Evropských vězeňských pravidel na základě nových poznatků a zahraničních zkušeností byl vydán zákon č.169/1999 Sb., o Výkonu trestu odnětí svobody“. (<http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/historie-104/historie-vezenstvi>)

Za zcela primární podstatu moderního pojetí vězeňství je v rámci výkonu vazby respektování presumpce nevinny – základními pojmy jsou depolitizace, demilitarizace, decentralizace a humanizace.

Reforma depolitizace spočívala v zastavení využívání vězeňství jako mocenského nástroje. Demilitarizaci vězeňství naplňovali odstranění zbytečných militantních prvků v zacházení s vězni, i když část personálu zůstala i dále příslušníky ozbrojeného sboru. Pro posílení pravomoci ředitelů jednotlivých vězeňských zařízení byl zaveden trend decentralizace.

Humanizaci vězeňství naplňuje dodržování Listiny základních práv a svobod při zacházení s obviněnými a odsouzenými, jehož nedílnou součástí je ale i vytváření příznivé sociální atmosféry v místech výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody. (Paukertová, 2005)

Jedním z nejdůležitějších úkolů generálního ředitelství vězeňské služby České republiky a odboru generální inspekce ministerstva spravedlnosti se stala i vnitřní kontrolní činnost. Samotný dohled nad výkonem trestu odnětí svobody a výkonem vazby vykonávají instituce při Radě Evropy a Organizaci spojených národů, případně státní zástupci a poslanci. (<http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/historie-104/historie-vezenstvi>)

Pro podporu humanizace je zcela zásadní materiální, ale i personální zabezpečení vazebních věznic a věznic. (Paukertová, 2005)

2. Hlavní úkoly Vězeňské služby České republiky a její členění

2.1 Hlavní úkoly Vězeňské služby České republiky

Vězeňská služba ČR spravuje a střeží vazební věznice a věznice, věznice pro místní výkon trestu a odpovídá za dodržování zákonem stanovených podmínek výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody.

Střeží, předvádí a eskortuje osoby ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody.

Uplatňováním programů zacházení soustavně působí na osoby ve výkonu trestu odnětí svobody a obdobně i na některé skupiny osob ve výkonu vazby. Cílem tohoto působení je vytvořit předpoklady pro jejich nekonfliktní způsob života po propuštění.

Vyvíjí činnost při předcházení a odhalování trestné činnosti osob ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody, provádí výzkum v oboru penologie a využívá jeho výsledky a vědecké poznatky v realizaci výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody.

Vytváří podmínky pro pracovní a jinou účelovou činnost osob ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody.

Zajišťuje pořádek a bezpečnost v budování soudů a státních zastupitelství i v jiných místech činnosti soudů a ministerstva spravedlnosti, dále i bezpečnost výkonu pravomoci soudů a státních zastupitelství. Eviduje osoby ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody na území České republiky, provozuje hospodářskou činnost za účelem zaměstnávání osob ve výkonu trestu odnětí svobody, případně i osob ve výkonu vazby. (Zákon č. 555/1992 Sb.)

2.2 Členění Vězeňské služby České republiky

Pracovníci Vězeňské služby ČR se člení na vězeňskou stráž, justiční a správní službu. Vězeňská stráž a justiční stráž mají postavení ozbrojeného sboru. Vězeňská stráž střeží, předvádí a eskortuje osoby ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody, střeží

vazební věznice, věznice a věznice pro místní výkon trestu a při této činnosti a v uvedených místech zajišťuje stanovený pořádek a kázeň.

Justiční stráž zajišťuje pořádek a bezpečnost v budovách soudů a státních zastupitelství a v jiných místech činnosti soudů a ministerstva spravedlnosti a v rozsahu stanoveném zákonem zajišťuje bezpečnost výkonu pravomocí soudů a státních zastupitelství.

Správní služba rozhoduje ve správním řízení podle zvláštních právních předpisů a zabezpečuje organizační, ekonomickou, výchovnou a další odbornou činnost.

Činnost správní služby zajišťují občanští zaměstnanci a příslušníci. Příslušníci Vězeňské služby ČR zařazení do správní služby mohou být dočasně povoláni k plnění úkolů vězeňské stráže. Příslušníci zařazení v justiční stráži mohou být dočasně povoláni k plnění úkolů vězeňské stráže v místech výkonu vazby nebo výkonu trestu odnětí svobody jen v mimořádných případech, nemůže-li vězeňská stráž zajistit vlastními prostředky pořádek a bezpečnost v těchto místech, a to pouze se souhlasem ministra spravedlnosti České republiky.

Součástí správní služby je i zdravotnická služba. (Zákon č. 555/1992 Sb.)

3. Realizace výkonu trestu odnětí svobody

Pro potřeby naší práce se pokusím ještě vysvětlit dva pojmy, které souvisí s realizací výkonu trestu, respektive pro zdůraznění odlišného přístupu a péče na běžném oddělení věznice a na specializovaném, v tomto případě tedy konkrétně výstupním oddělení.

3.1 Program zacházení

Programy zacházení s odsouzenými, dříve též nazývané resocializační či reedukační programy, zpracovává na základě doporučení specialistů, tedy psychologa a sociálního pracovníka, speciální pedagog, který odsouzeného následně s programem zacházení písemně seznámí (Paukertová, Jůzl, Dufek, 2001).

„Hlavním cílem programu zacházení s odsouzeným je vytvoření předpokladů pro návrat do civilní společnosti tak, aby odstranil ze svého života páchaní trestné činnosti. Programy zacházení musí být v závislosti k osobě odsouzeného, jeho chování a délce trestu aktualizovány.“ (Paukertová, Jůzl, Dufek, 2001, str. 32-33)

„Složení programu zacházení musí vždy sledovat dosažení účelu výkonu trestu. Odsouzený má mít možnost zvolit si z těch programů, které správa věznice považuje za vhodné. Pokud si žádný z těchto programů nezvolí, účastní se minimálního programu stanoveného vnitřním řádem věznice.“ (Paukertová, Jůzl, Dufek, 2001, str. 32)

Minimální program zacházení se stanovuje odsouzenému s krátkodobým trestem zpravidla do 6 měsíců, a jednak pro odsouzené, kteří odmítnou program zacházení vypracovaný ve shodě s jejich individualitou (Paukertová, Jůzl, Dufek, 2001).

„Cílem minimálního programu zacházení je vyplnit volný čas odsouzených podle jejich motivace, zájmů a závažnosti spáchané trestné činnosti, usměrnit nežádoucí činnosti do oblasti vzdělávací, terapeutické a zájmové. Jeho významný základ tvoří pracovní činnost odpovídající zdravotnímu stavu odsouzeného.“ (Paukertová, Jůzl, Dufek, 2001, str. 35)

Nabídka aktivit programu zacházení pro kolektiv odsouzených ve Věznici Rýnovice dle Vnitřního řádu Věznice Rýnovice zahrnuje pracovní aktivity, vzdělávací aktivity, speciálně výchovné aktivity, zájmové aktivity a oblast utváření vnějších vztahů.

Pracovní aktivita zahrnuje jak zaměstnávání odsouzených na pracovišti v rámci areálu věznice, i mimo ní, tak i úklidovou činnost a práci potřebnou k zajištění každodenního provozu věznice, která spočívá v běžných denních úklidech v budovách i venkovních prostorách věznice.

Vzdělávací aktivity jsou zajišťovány zaměstnanci příslušného oddělení věznice. V rámci plnění programu zacházení jsou vzdělávací aktivity zaměřeny např. na jazykovou přípravu, základy společenských věd, kurzy základů obsluhy počítače či vzdělávání v rámci výuky ve Školském vzdělávacím středisku.

Speciálně výchovné aktivity představují skupinu činností, která vykazuje buď individuální, nebo skupinové terapeutické prvky. Tyto aktivity jsou vedeny odbornými zaměstnanci či jinými odbornými subjekty. V praxi mohou mít podobu sociálně právního poradenství, pedagogického i psychologického poradenství.

Zájmové aktivity jsou realizovány v rámci jednotlivých oddílů věznice. Tyto aktivity jsou vedeny zejména vychovateli, případně specialisty oddělení výkonu trestu. Mezi nejčastější aktivity patří sportovní, rukodělné, naučné a poznávací, orientované na kulturní a aktuální společenské dění.

V oblasti utváření vnějších vztahů se realizují aktivity, které pozitivním směrem ovlivňují budoucí život odsouzených po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Jde především o udržení a případné posílení sociálních vazeb se svými blízkými, uspořádání sociálních podmínek života po propuštění, pomoc při vyřizování dokladů nezbytných pro další jednání na úřadech, navazování kontaktů s případnými zaměstnavateli, charitativními organizacemi či jinými subjekty, které mohou zprostředkovat pomoc nebo zajistit vhodné podmínky v prvních dnech života odsouzených po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. (VŘV Rýnovice, 2012)

3.2 Vnitřní diferenciac

„Vnitřní diferenciac vyjadřuje zařazení odsouzených do tří prostupných skupin vnitřní diferenciac podle jejich přístupu k naplňování stanoveného cíle programu zacházení, chování, jednání, postoje ke spáchanému trestnému činu a přístupu k plnění povinností v průběhu výkonu trestu.“ (VŘV Rýnovice, 2012, str. 15)

Odsouzení se po ukončení pobytu v nástupním oddělení zařadí na návrh odborné komise složené z vychovatele a specialistů rozhodnutím ředitele věznice do II. přístupné skupiny vnitřní diferenciaci. Tato diferenciaci slouží v rámci výkonu trestu odnětí svobody jako jeden z motivačních činitelů. (VŘV Rýnovice, 2012)

4. Výstupní oddělení

4.1 Činnost výstupních oddělení

„Účelem výstupního oddělení je pomáhat odsouzeným před očekávaným skončením výkonu trestu při vytváření příznivých podmínek pro soběstačný způsob života v souladu se zákonem a minimalizovat možná rizika opětovného páchání trestné činnosti po jeho propuštění. Smyslem pobytu ve výstupním oddělení je posoudit předpoklady, s jakými se odsouzený bude vracet do života na svobodě a případně učinit potřebná opatření zasahující do postpenitenciární péče.“ (NGŘ 68/2013, str. 1)

Výstupní oddělení představuje samostatné oddělení v rámci věznice, které slouží pro přípravu odsouzených na propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Oddělení zabezpečuje tým zaměstnanců, který je složený vychovatele, speciálního pedagoga, sociálního pracovníka či pracovníce a psychologa.

Součástí aktivit výstupního oddělení jsou tzv. extramurální aktivity, kterými rozumíme přerušování výkonu trestu, opuštění věznice v souvislosti s návštěvou nebo plněním programu zacházení a povolených aktivit konaných mimo areál věznice. (NGŘ 68/2013)

Do výstupního oddělení jsou zpravidla zařazováni:

- a) *odsouzení, kterým byl uložen trest delší než 3 roky, přetrvávají u nich nedořešené problémy spojené s propuštěním a v důsledku přizpůsobení se podmínkám věznění došlo ke ztrátě samostatnosti a soběstačnosti (vzniká tu potřeba ověření pomoci nebo potřeba pomoci při postupném snižování závislosti na poskytovaných službách),*
- b) *odsouzení s krátkodobým trestem, kterým je potřeba vzhledem k osobě odsouzeného nebo aktuální potřebě řešení problémů spojených s propuštěním věnovat pozornost v rámci programu výstupního zacházení ve výstupním oddělení. (NGŘ 68/2013, str. 4 - 5)*

Ředitel věznice může na návrh odborné komise rozhodnout i o případném vyřazení odsouzeného z výstupního oddělení. Důvodem mohou být například opakované či závažné porušení norem, nebo pominutí důvodu, pro který byl odsouzený do oddělení zařazen.

Výstupní oddělení představuje alternativu zacházení s odsouzenými, která by ji měla pomoci při přechodu do občanského života tím, že je naučí předvídat úskalí, která by tento přechod mohla doprovázet. Výsledkem by měla být celková schopnost orientace v občanském životě v souladu se zákonem.

V souladu s cíli výstupního oddělení je stanoven program zacházení výstupního oddělení, který je ale současně přizpůsoben i potřebám odsouzeného. Jedním z cílů programu zacházení je i motivace odsouzeného o řešení svých problémů.

Program výstupního zacházení se skládá z těchto aktivit:

- a) komunitní setkání odsouzených – jedná se o společná setkání odsouzených a zaměstnanců, kde se řeší aktuální problémy a připomínky ze strany odsouzených. Setkání probíhají zpravidla 1x týdně.
- b) sebeobslužná činnost – během této aktivity si odsouzení osvojují a následně upevňují návyky potřebné v každodenním civilním životě. Součástí aktivity by mělo být i seznámení se základy společenského chování.
- c) sociálně právní poradenství – tato aktivita poskytuje pomoc při řešení sociálních problémů, zprostředkovává kontakty s různými institucemi, pomáhá při vyřizování osobních dokladů, nebo například zajišťuje nácvik základní právní nácvik včetně vyplňování různých tiskopisů.
- d) psychosociální poradenství – poradenství spočívá v pomoci při řešení konkrétních problémů odsouzených, v rámci této aktivity se aktivně pracuje i na posilování volných vlastností a rozšíření komunikačních dovedností.
- e) vzdělávací činnost – tato činnost je zaměřena na problematiku samostatného způsobu života po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, na finanční gramotnost, ale například i na seznámení se s aktuálním společenským děním.
- f) pracovní činnost – odsouzení jsou vedeni k rozvíjení a následnému upevňování pracovních návyků ať už formou jejich pracovního zařazení, či například formou pracovní terapie.
- g) zájmová činnost – odsouzení mají možnost se věnovat sportovní, výtvarné či jiné činnosti. Nabídka aktivit je spíše zaměřena na relaxační a uvolňovací aktivity.

- h) extramurální aktivity – účelem extramurálních aktivit je, aby měl odsouzený možnost přijít do kontaktu s prostředím a lidmi i mimo areál věznice, kde dochází k praktickému nácviku sociálních dovedností.

Odsouzení mají stanoveny, které z aktivit jsou pro ně v rámci aktualizovaného programu výstupního oddělení povinné s ohledem na to, že pro všechny odsouzené jsou sebeobslužné činnosti, sociální poradenství, psychosociální poradenství a případně i extramurální aktivity povinné. (NGŘ 68/2013)

4.2 Výstupná oddělení Vězeňské služby České republiky

4.2.1 Výstupní oddělení ve Věznici Kynšperk nad Ohří

Výstupní oddělení bylo ve Věznici Kynšperk nad Ohří zřízeno v roce 2002. Tehdy mělo kapacitu šest míst. Kapacita vzrostla na současných jedenáct o osm let později. Kromě standardních podmínek pro přijetí na výstupní oddělení je výběr podmíněn i motivací a snahou na sobě pracovat.

Prioritou zaměstnanců výstupního oddělení, ostatně tak i jako na běžných odděleních, zůstává pracovní zařazení, které má nejen ekonomické aspekty, ale i psychologické a sociální. Odsouzení, kteří zaměstnání nejsou, vykonávají například úklidové a zahradnické práce v areálu věznice.

V rámci přípravy na bezproblémový přechod do civilního života, mají odsouzení možnost díky osobní návštěvě se seznámit s různými institucemi, které mohou oslovit po výkonu trestu odnětí svobody, například Armáda spásy, K-centrum apod.

„U odsouzených z výstupního oddělení je ve větší míře navrhován institut přerušení výkonu trestu ke zmírnění neblahých důsledků věznění s cílem udržet a rozvíjet pozitivní sociální vazby se svými blízkými. Soudržnost rodiny a její podpora v náročné životní situaci je významná nejen v průběhu výkonu trestu, ale i v období, kdy se jedinec začleňuje zpět do občanské společnosti.“

Kromě například sebeobslužných aktivit, či komunitního setkávání, se odsouzení v rámci speciálně výchovné aktivity věnují i pod vedení sociální pracovníce vyplňování různých tiskopisů a žádostí.

Pozornost je věnována i zájmovým aktivitám. Kromě standardních sportovních a kulturních aktivit zde probíhá Kroužek vaření a stolování. Pokud to okolnosti dovolují, je zájem i o tzv. „Táborová odpoledne“, kdy odsouzení mají možnost opékání uzenin za doprovodu hry na kytaru. (<http://www.vscr.cz/veznice-kynsperk-nad-ohri78/o-nas-1589/vykon-vezenstvi-1029/cinnost-vystupniho-oddeleni>)

4.2.2 Výstupní oddělení ve Věznici Znojmo

Věznice Znojmo disponuje na oddělení s dozorem 1 ložnicí pro celkem 2 odsouzené, na oddělení s ostrahou jsou zřízeny 2 ložnice pro celkem 4 odsouzené. Odsouzený musí pro zařazení do výstupního oddělení splňovat standardní podmínky. Musí mít tedy delší trest více než tři roky, nebo bývá zařazen na oddělení ze sociálních důvodů. Na umístění odsouzeného do výstupního oddělení nemá vliv jeho skupina vnitřní diferenciaci. *„Průměrná délka pobytu odsouzených na výstupním oddělení v roce 2013 se pohybovala mezi 3 až 5 měsíci u dozoru, 6 měsíců u ostrahy.“*

Součástí programů zacházení odsouzených zařazených do výstupního oddělení ve Věznici Znojmo jsou především aktivity vzdělávací, jako je například výuka cizích jazyků, a speciálně výchovné, kde se apeluje na rozvoj sebepoznání a relaxaci. Dále je zde nabídka sociálního poradenství. Mimo další běžné aktivity nabízí Věznice Znojmo i program „3Z“, který je zaměřen na resocializaci odsouzených, resp. změnu jejich postojů.

„U odsouzených na výstupním oddělení jsou podporovány a rozvíjeny takové postoje a dovednosti, které jim mají pomoci k návratu do společnosti a umožní vést po propuštění z výkonu trestu soběstačný život.“ (<http://www.vscr.cz/veznice-znojmo-98/o-nas-1638/vykon-vezenstvi-906/vystupni-oddeleni-11678>)

4.2.3 Výstupní oddělení ve Věznici Stráž pod Ralskem

Výstupní oddělení bylo ve věznici zřízeno v únoru 2005. Pro odsouzené na oddělení s dozorem má věznice kapacitu 2 lůžka, pro odsouzené v ostraze je kapacita výstupního oddělení 16 lůžek. Odsouzení jsou ubytováni po dvou až čtyřech na jedné ložnici. Podmínky pro přijetí do výstupního oddělení jsou obvyklé v jako jiných věznicích, tedy zpravidla trest nad 3 roky a 6 měsíců před ukončením výkonu trestu odnětí svobody.

Výstupní oddělení má obvyklé parametry, kdy je k dispozici kuchyňka, kulturní místnost, jsou zde prostory pro samostatné praní, žehlení a sušení prádla. Samozřejmě se zde nachází i kulturní místnost pro vyžití odsouzených. K dispozici je i denní tisk.

Charakteristika výstupního oddělení ve Věznici Stráž pod Ralskem vyplývá z účelu výstupního oddělení obecně. Jde především o pomoc při vytváření podmínek pro budoucí samostatný život po propuštění s tím, že aby se tak minimalizovala rizika případného selhání. Tato selhání by měla být minimalizovaná i díky osvojení si dovedností předvídat různá životní úskalí. Cílem je adekvátní orientace v běžném občanském životě.

Cíly výstupního oddělení se podřizuje i obsah programu zacházení. Jednou týdně na oddělení probíhá komunitní setkání, kde odsouzení řeší s příslušnými zaměstnanci své problémy či připomínky. Jsou pořádány i besedy se sociálním kurátorem.

Velký důraz je kladen na vytváření pracovních návyků. A nejde jen o práci na střeženém či nestřeženém pracovišti, ale především o sebeobslužné činnosti. Odsouzení si na výstupním oddělení věznice sami uklízí ubytovací i společné prostory. Pokud je to možné, zapojují se i do drobné údržby. Odsouzení si dále osvojují základní dovednosti v přípravě jednoduchých jídel a základů stolování, starají se o svá oblečení. Tyto sebeobslužné činnosti mají v co největší míře narušit nárokový stereotyp.

Součástí přípravy na propuštění z výkonu trestu je i sociálně právní poradenství, jehož součástí je i výcvikový program pro nezaměstnané. Ten „...spočívá v metodické a odborné pomoci odsouzeným v řešení jejich sociálních problémů spojených s hledáním zaměstnání a ubytování po propuštění. Sociální pracovnice jim zprostředkovává kontakt s městskými či obecními úřady, úřady práce, azylovými domy, se zástupci státních i nestátních organizací zaměřených na problematiku života po propuštění z výkonu trestu.“

Významným prvkem jsou i tzv. extramurální aktivity, kdy v rámci pobytu mimo areál věznice dochází k poradenské činnosti přímo u konkrétních problémů v praxi. Dochází i osvojování či prohlubování komunikačních dovedností.

Součástí programu zacházení výstupního oddělení Věznice Stráž pod Ralskem je i vzdělávací aktivita „Současné dění“, kdy dochází k seznamování odsouzených se současnou politikou, aktuálním hospodářským děním, či kulturní scénou. (<http://www.vscr.cz/veznice-straz-pod-ralskem-92/o-nas-1626/vykon-vezenstvi-924/vykon-trestu-936/vystupni-oddeleni-veznice-straz-pod-ralskem-6565>)

4.2.4 Výstupní oddělení ve Věznici Heřmanice

Výstupní oddělení ve Věznici Heřmanice, které bylo zřízeno v roce 1997, zachovává stejné základní parametry, které jsou dány příslušnou normou. Odborní zaměstnanci v rámci svých vzdělávacích a speciálně výchovných aktivit rozebírají a následně se podílejí i na řešení například rodinných či partnerských problémů. V rámci sociálního poradenství probíhá nácvik jak komunikovat, nebo jak jednat s úřady apod. Mezi další velmi diskutovaná témata patří zaměstnávání či domácí hospodaření. Za pomoci sociální pracovníce dochází k vyřizování všech nezbytných dokladů.

Na oddělení probíhají různé formy terapie a relaxace, díky kterým se odsouzení učí lépe zvládat případné stresové situace, a lépe zacházet s agresí. Dále se na oddělení pořádají besedy s protialkoholní a protidrogovou tematikou. (<http://www.vscr.cz/veznice-hermanice-73/o-nas-1577/vykon-vezenstvi-307/vykon-vezenstvi-10688>)

4.2.5 Výstupní oddělení ve Věznici Horní Slavkov

I výstupní oddělení ve Věznici Horní Slavkov se snaží naplňovat obecné cíle výstupního oddělení, tedy plynulý přechod odsouzeného do občanského života, resp. do společnosti. Tato péče, která je zaměřena především na dlouhodobě odsouzené, spočívá především ve vytváření a následném prohlubování návyků a dovedností, jež jsou potřebné k samostatnému a pozitivnímu životu na svobodě.

Umístování odsouzených na výstupní oddělení je realizováno dle platných norem na návrh odborných zaměstnanců a schválení ředitelem věznice. Přihlíží se k délce trestu, sociálnímu zázemí a k očekávanému skončení výkonu trestu odnětí svobody.

Výstupní oddělení Věznice Horní Slavkov má tak jako i jiná výstupní oddělení vybavení internátního typu. Celková kapacita je 19 lůžek. Na každé ložnici se nachází televizor. Oddělení je vybaveno kuchyňkou a prostorem pro stolování. Součástí kuchyňky je samozřejmě lednice, elektrický sporák a mikrovlnná trouba. Je zde pračka, místnost pro sušení prádla i žehlička. Dále se zde nachází i víceúčelová terapeutická místnost, kde se provádějí speciálně výchovné a terapeutické aktivity. Součástí ubytovacích prostor je i kulturní místnost.

„V souladu s § 53 odst. 6 ŘVTOS jsou realizovány extramurální aktivity s odsouzenými, které je s ohledem na délku trestu nutno formou kontaktu s civilním světem připravit na život po výkonu trestu odnětí svobody za doprovodu zaměstnanců věznice.“
(<http://www.vscr.cz/veznice-horni-slavkov-74/o-nas-1579/zamestnavani-odsouzenych-602/vystupni-oddeleni-ve-veznici-5693>)

O výstupním oddělení ve Věznici Rýnovice pojednáme v následující kapitole.

5. Věznice Rýnovice

5.1 Historie a současnost Věznice Rýnovice

Vznik Věznice Rýnovice se váže k datu 27. září 1968, a je tedy výrazně spojen s rozvojem s tehdejšími n. p. LIAZ. Od 70. let se začalo s výstavbou jednotlivých budov.

„Od roku 1965 začal Vojenský projektový ústav Praha pracovat na projektové dokumentaci k výstavbě ubytoven Ministerstva vnitra v areálu národního podniku Liaz, n. p.. Projektový záměr byl připravován ve spolupráci s krajským investorským ústavem a samozřejmě se správou Sboru nápravně výchovného ústavu. V červnu roku 1967 byl proveden geologický průzkum a započala výstavba ubytovny tzv. "MINI". Jednalo se o budovu pro cca 50 odsouzených, kteří pracovali v "Liazu" a tvořili tak celou jednu pracovní směnu. Lékařská péče, strava, nákupy byly zajišťovány v prostoru národního podniku.“

Většina odsouzených pracovala v tomto podniku. Do roku 1989 byli do Věznice Rýnovice vždy zařazováni odsouzení II. NVS. Na rok, tedy od roku 1989 do roku 1990, byl ve Věznici Rýnovice vyzkoušen experimentální výkon trestu bez celového způsobu ubytování i pro odsouzené v III. nápravně výchovné skupině. Následně v roce 1991 bylo ve věznici zřízeno oddělení pro výkon vazby. To bylo obsazováno obviněnými z Vazební Věznice Liberec. Toto oddělení ukončilo svou činnost k 31. 7. 1996.

Ve Věznici Rýnovice bylo v minulosti zřízeno i několik specializovaných oddělení, jako například protialkoholní a protidrogové, či školské a vzdělávací středisko.

„Počty vězňů v rýnovické věznici se pohybovaly mezi 900 - 1000 odsouzených mužů.“

Věznice Rýnovice, jako organizační jednotka Vězeňské služby České republiky, je zřízena nařízením ministryně spravedlnosti č. 4 ze dne 31. října 1997. Je členěna na dva základní typy - oddělení s dozorem a s ostrahou. V současné době ve Věznici Rýnovice trest odnětí svobody vykonává cca 600 odsouzených při ubytovací kapacitě 510 odsouzených.

Ve všech typech věznice jsou odsouzení diferencováni podle zásad vnitřní diference, která je nedílnou součástí ovlivňování a podle způsobu jednání, postojů ke spáchanému trestnému činu a k výkonu trestu jsou zařazováni do jednotlivých prostupných skupin.“

Tak jako v minulosti, tak i v dnešní době je ve Věznici Rýnovice zřízeno několik specializovaných oddělení. Ve věznici se nachází specializované oddělení léčby pro drogově závislé, bezdrogová zóna, oddělení pro mladé dospělé a prvovězněné odsouzené, oddělení se zesíleným stavebně technickým zabezpečením, specializované oddělení pro odsouzené pro

odsouzené s poruchou duševní a poruchou chování, výstupní oddělení a Školské vzdělávací středisko Rýnovice.

Oddělená výkonu trestu odnětí svobody zodpovídá a zároveň garantuje odborné zacházení s odsouzenými. Pod vedoucího oddělení spadají jak dozorcí a vychovatelé, tak i specialisté vychovatelé-terapeuti, pedagogové volného času, speciální pedagogové, sociální pracovníci a psychologové. (<http://www.vscr.cz/veznice-rynovice-48/o-nas-1624/zakladni-informace-156/historie-veznice-172>)

5.2 Ubytování odsouzených ve Věznici Rýnovice

Věznice Rýnovice má pro ubytování odsouzených vyhrazeny čtyři ubytovny. Ubytování probíhá formou ložnicového typu. Jen některá specializovaná oddělení mají zvláštní režim. Počet postelí na ložnici se tedy pohybuje v rozmezí 3 až 13. Na ložnicích se dále nacházejí uzamykatelné skříňky, stoly a stoličky. Odsouzeným je umožněn volný pohyb v rámci oddělení, které je ale ohraničeno kovovou mříží. Sociální zařízení a kulturní místnost je společná pro celé oddělení. Kulturní místnost slouží především ke čtení a psaní dopisů. Součástí je i televize, sledování je omezeno dle řádu výkonu trestu.

V ubytovně „A“ jsou zařazeni odsouzení, kteří již jsou nebo teprve budou zařazeni do Školského vzdělávacího střediska. Dále jsou zde umístěny odsouzení do 26 let. Posledním oddělením na této ubytovně je nástupní oddělení.

„Po přijetí do věznice se nově přijatí odsouzení ubytují odděleně od ostatních odsouzených, a to v nástupním oddělení. Délka pobytu na tomto oddělení zpravidla nepřevyšuje dva týdny. Odsouzení se seznamují se zákonem o výkonu trestu odnětí svobody, řádem výkonu trestu, s obsahem vnitřního řádu pro odsouzené této věznice a s prostředím, ve kterém bude trest vykonávat.“

V ubytovně „B“ se nachází oddělení pro pracovní zařazené odsouzené (nepřímá citace). Věznice vytváří podmínky pro zaměstnávání odsouzených buď v rámci svého provozu, nebo smluvně u jiných subjektů. Pracovní podmínky, pracovní doba a podmínky pro uložení přesčasové práce u odsouzených se řídí zvláštními předpisy vztahujícími se na zaměstnance v pracovním poměru. Odsouzeným přísluší odměna podle vykonané práce. Vláda stanoví nařízením výši této odměny a podmínky pro její poskytování.“

Dále je zde oddíl pro odsouzený do věznice s dozorem.

V ubytovně „C“ jsou zřízena specializovaná oddělení. Specializované oddělení ústavní léčby pro drogově závislé, Bezdrogová zóna, Oddělení pro prvotrestané odsouzené, Výstupní

oddělení, Oddělení se zesíleným stavebně technickým zabezpečením, Oddělení pro odsouzené s poruchou duševní a poruchou chování.

V ubytovně „D“ je zřízeno Oddělení pro výkon kázeňských trestů, Zdravotní středisko s lůžkovou částí a Oddělení standardního režimu.

„Zdravotní středisko Věznice Rýnovice je zdravotním zařízením Vězeňské služby České republiky, které poskytuje a zajišťuje preventivní, diagnostickou, léčebnou a posudkovou péči příslušníkům VS ČR a občanským zaměstnancům, osobám ve výkonu trestu odnětí svobody, případně dalším osobám v rozsahu a dle zásad stanovených služebními a obecně platnými předpisy s odchylkami vyplývající ze specifických podmínek zdravotní služby VS ČR.“
(<http://www.vscr.cz/veznice-rynovice-48/o-nas-1624/zakladni-informace-156/historie-veznice-172>)

5.3 Specializovaná oddělení ve Věznici Rýnovice

5.3.1 Bezdrogová zóna

Od března 2006 byla pro odsouzené v oddělení s ostrahou zřízena bezdrogová zóna. Na oddělení jsou umístováni odsouzení, kteří nebyli a nejsou uživateli drog, a zároveň je můžeme považovat za jedince, kteří jsou vlivem drog ohroženi. Přednostně se zde umísťují odsouzení do šestadvaceti let.

Na oddělení probíhá zpravidla 1x týdně komunitní setkání odsouzených a zaměstnanců bezdrogové zóny. Hlavními tématy jsou vyhodnocování předchozího období, aktuální problémy, případně seznámení s nastávajícími změnami na oddělení. Cíl těchto setkání spočívá především v aktivní zapojení odsouzených do dění na oddělení.

„Odsouzení si upevňují návyky potřebné v každodenním životě. Osvojují si základní dovednosti v přípravě jednoduchých jídel a stolování. Perou si, žehlí a starají se o oblečení. Pod dohledem zaměstnanců BZ provádí i drobné údržbářské práce, včetně malování a výzdoby pokojů atd. Součástí je také vpravení odsouzených do základů etiky a společenského chování.“

Součástí programu je i sociálně právní poradenství. Odborná pomoc spočívá v adekvátním řešení sociálních problémů. Organizují se besedy a setkání se zástupci státních i nestátních organizací, jež se zaměřují na problematiku života po propuštění z vězení.

Zaměstnanci bezdrogové zóny se starají i o poradenskou a výchovnou činnost odsouzených. Ta může být prováděna jak individuální, tak i skupinovou formou. Činnost má několik hlavních témat. Především se zabývá aktuálními problémy a konflikty odsouzených. Odborní zaměstnanci se snaží udržet vztah k rodině, případně ho prohloubit. Odsouzení se seznamují s aktuálními změnami ve společnosti. Dalším cílem je i vytváření právního vědomí, jeho upevňování, které by následně mělo vést k respektování zákona. Nedílnou součástí je i praktický nácvik sociálních dovedností, jež odsouzení uplatní po propuštění z výkonu trestu. Konečný cíl spočívá v reálném náhledu na život a zodpovědnost za něj, a přetvoření hodnotového žebříčku.

Program zacházení zahrnuje i pracovní činnost.

„Odsouzení jsou vedeni k rozvíjení a upevňování základních pracovních návyků, a to jednak formou pracovního zařazení ve věznici, nebo formou jiných prací prospěšných pro věznici.

Odsouzení se ve svém osobním volnu mohou věnovat svým zájmovým činnostem, pro to využívají jak prostory oddělení, tak i ostatní prostory věznice (nepřímá citace). Ke zlepšení fyzické kondice a k odbourání psychického napětí a agrese se využívá řízených aktivit zaměřených na sportovní činnost.“ (<http://www.vscr.cz/veznice-rynovice-48/o-nas-1624/specializovana-oddeleni-342/bezdrogova-zona-344/>)

5.3.2 Specializované oddělení pro drogově závislé

„Počátky vzniku Specializované oddělení pro osoby drogově závislé se datuje do roku 1998. Toto oddělení bylo od počátku koncipováno jako izolovaná část věznice, řídicí se zvláštním režimem a programem. V letech 2001 až 2010 se v oddělení vykonávala soudem nařízená ochranná protidrogová léčba v ústavní formě. Na základě pozdějších změn lze od roku 2011 v tomto oddělení vykonávat soudem nařízenou ochrannou protidrogovou léčbu pouze v ambulantní formě. Program zacházení, kterými klienti procházejí je vypracován na 6 až 12 měsíců, avšak délka je posuzována individuálně. Ubytovací kapacita je 42 odsouzených.“

Na oddělení jsou přijímáni muži starších osmnácti let, kteří mají soudem uložené ochranné léčení protidrogové v ambulantní formě. Součástí týmu zaměstnanců, jenž mají na starosti chod oddělení je psycholog, speciální pedagog, sociální pracovníce, dva vychovatelé-terapeuti, vychovatel a externí psychiatr.

Program oddělení je postaven na komunitním systému. Druhým pilířem je skupinová terapie. Je zde zaveden bodovací systém. Program je tvořen čtyřmi stupni, kdy je třeba splnit náležité podmínky pro postup do dalšího stupně.

„Náplní programu je: komunita, skupinová a individuální psychoterapie, pracovní terapie na zahradě a v ubytovně, sportovní zátěžový program, ranní rozcvička, přednáška, zájmové kroužky, psaní deníků, elaborátů“.

Snahou zaměstnanců je i připravení či vytvoření kontaktu pro odsouzeného s organizacemi, které může v případě potřeby využít. Jde především o sociální kurátory, různé komunity a léčebny, kontaktní centra.

Na oddělení probíhá několik programů, které jsou pod vedení zaměstnanců specializovaného oddělení pro drogově závislé.

Každý den začíná komunitním setkáním, kde se vyhodnocuje předchozí den, řeší se aktuální problémy a odsouzení se seznamují s programem stávajícího dne. Jedním z programů je i pracovní terapie, jež spočívá v zahradnické práci na záhonech a sklenících. V zimním období se činnost soustřeďuje především na úklid venkovních prostor. Jedna z hlavních metod pro změnu postojů odsouzených je individuální či skupinová psychoterapie. Skupinu tvoří přibližně 10 členů a scházejí se 4x týdně. Zaměstnanci oddělení jsou zadávány ke zpracování i různá témata, která by ve výsledku měla navozovat změnu postojů a hodnot. Zájemci mohou využívat i poradenské služby.

„Součástí programu je rovněž psaní deníků, kam klient vyjadřuje své pocity, které není schopen nebo nechce sdělit před ostatními.“

„V rámci vzdělávacích aktivit mají klienti možnost výuky v oblasti pravidel silničního provozu s vyzkoušením si svých teoretických znalostí potřebných k získání řidičského oprávnění a získávání znalostí v kroužku pravidel českého jazyka.“

Součástí přípravy na budoucí samostatný život po propuštění z výkonu trestu je i získání samoobslužných znalostí a nácvik dovedností. Centrem zájmu jsou domácí práce jako například praní, žehlení nebo vaření.

Základem programu jsou i povinné ranní rozcvičky. Pro odbourání napětí a agrese je součástí oddělení i místnost kondičního cvičení. Dále jsou zaměstnanci organizovány i další sportovní aktivity. (<http://www.vscr.cz/veznice-rynovice-48/o-nas-1624/specializovana-oddeleni-342/specializovane-oddeleni-ustavni-lecby-protitoxikomanicke-343/>)

5.3.3 Oddělení pro mladé dospělé a prvovězněné

„Oddělení pro mladé dospělé odsouzené do 26 let věku a prvovězněné bylo zřízeno v rámci resortního programu prevence kriminality 1. 9. 2000. Cílem tohoto oddělení je vytvoření

diferencovaného výkonu trestu pro odsouzené, kteří jsou poprvé ve výkonu trestu odnětí svobody a odsouzené, jejichž věk v době zařazení nepřesahuje 26 let“.

Hlavním úkolem zaměstnanců tohoto oddělení je minimalizovat negativní vlivy prostředí na odsouzené, kteří by svým věkem nebo tím, že jsou prvověznění, mohli mít adaptační problémy na život ve vězeňském prostředí.

Mladí dospělí a prvověznění odsouzení jsou ubytováni samostatně ve 2 oddílech. Jeden oddíl je určen pro odsouzené docházející do zdejšího školského vzdělávacího střediska za účelem studia některého z učebních oborů. Tito odsouzení jsou zaměstnáváni organizovanou činností, včetně výuky, v rozsahu 5 - 7 hodin denně. V rámci programu zacházení jsou zapojeni do samoobslužných aktivit (*přímá citace*). Druhý oddíl je obsazen odsouzenými, kteří docházejí do zaměstnání. Ti jsou, stejně tak jako i ostatní pracující odsouzení, zaměstnáváni i prací nad rámec jejich základních aktivit a to v rozsahu 1 – 2 hodiny denně. Součástí této činnosti mohou být i speciálně-výchovné aktivity.

Pro mladé dospělé a prvovězněné je uzpůsoben i jejich program zacházení.

Pro vzdělávací aktivity je typická snaha zařazení odsouzených do studia na zdejším Školním vzdělávacím středisku, kde mohou absolvovat učební obory či různé kurzy. Dále se apeluje na zvyšování právního vědomí. Pomocí přednášek a besed se odsouzení dozvídají potřebné informace. Pochopitelně je tu i možnost individuálních konzultací se speciálním pedagogem či sociální pracovníci. Ve věznicí existují i různé kroužky, například kroužek cizího jazyka, kde se pod vedením zaměstnance mohou odsouzení dále vzdělávat. Ke studiu využívají zapůjčené učebnice.

Součástí speciálně-výchovných aktivit odsouzených je především nácvik sociálních dovedností a problematika závislostí. Cílem by mělo být zlepšení neverbální komunikace, adekvátní řešení problémů, ale například i rozvoj sebepoznání. Problematika závislostí se řeší převážně pomocí besed a přednášek. Práce na oddělení je založena na komunitním systému.

Do programu také patří pracovní a mimopracovní aktivity. Pro nestudující odsouzené se hledá pracovní uplatnění, odsouzení případně vykonávají práci pro potřebu věznice. K mimopracovním aktivitám patří především oblíbené sportovní aktivity, jako jsou kondiční cvičení a fotbal. V omezeném množství odsouzení provozují například akvarijní kroužek. (<http://www.vscr.cz/veznice-rynovice-48/o-nas-1624/specializovana-oddeleni-342/oddeleni-pro-mlade-a-prvoveznene-347/>)

5.3.4 Oddělení se zesíleným stavebně technickým zabezpečením

„Jedním z cílů tohoto oddělení je diferenciací odsouzených, kteří jsou více kriminálně narušení od méně narušených. Současně jde i opatření, jež by mělo minimalizovat kriminalitu v samotné věznici. Výsledkem je ochrana jak vězňených osob, ale i zaměstnanců věznice.

Cíl specializovaného oddělení

- a) *Důvodem ke zřízení Oddělení se zesíleným stavebně technickým zabezpečením (dále jen "OZSTZ") je diferencovaný výkon trestu odnětí svobody pro vyčleněnou skupinu odsouzených, kteří v posledních pěti letech uprchli z vazby nebo z výkonu trestu, dále pro odsouzené, proti kterým bylo zahájeno trestní stíhání pro zvlášť závažný trestný čin spáchaný během výkonu vazby nebo výkonu trestu a odsouzené, u kterých to vyžadují výjimečné okolnosti, například hrozí-li z jejich strany vážné ohrožení bezpečnosti v případě úspěšného útěku, terorizování spoluodsouzených nebo vyhrožování personálu a jeho rodinám.*
- b) *Začleněním OZSTZ do celkového systému výkonu trestu odnětí svobody ve věznici lze dosáhnout při zacházení s odsouzenými individuálního přístupu, respektujícího vhodné formy a potřeby působení na konkrétní skupinu odsouzených.*
- c) *Z praktického pohledu technickým zabezpečením oddílu je minimalizována možnost útěku a zajištěna zvýšená ochrana zaměstnanců a ostatních odsouzených.“*

Oddělení, které je uspořádáno jako celový systém, má kapacitu pro 26 odsouzených zařazených do věznice s ostrahou. Cel je tu celkem 13, každá cela je určena pro 2 odsouzené. Součástí oddělení jsou 2 kulturní místnosti, sprchy, relaxační místnost a vycházkový dvůr.

Na tzv. levé straně oddělení nemají odsouzení technicky přístup k oknům ani celovým dveřím. Tímto opatřením je zajištěna dostatečná ochrana zaměstnanců, nedochází tak ke kontaktu ještě před přiložením donucovacích prostředků. Pravá strana oddělení je bez výše popsaného zvýšeného zabezpečení. Na každé cele na oddělení bez výjimky se nachází lůžko, skříňka na osobní věci, stolek, židličky, umyvadlo a sociální zařízení.

Na rozdíl od ostatních oddělení jsou odsouzení na oddělení se zesíleným stavebně technickým zabezpečením zpravidla po celý den zamčeni na cele. Pokud mají odsouzení v programu zacházení stanovenou aktivitu mimo svoji celu, aktivita probíhá pouze na oddělení (*nepřímá citace*).

„Přímo v oddělení má pracoviště vychovatel a speciální pedagog, dochází psycholog, sociální pracovnice, lektor - instruktor a duchovní. Služba dozorců je zajišťována po celých 24 hodin.“

„Vzhledem k důvodům zařazení jsou cíle programů odsouzených převážně zaměřeny na respektování norem upravující výkon trestu odnětí svobody, dodržování zásad slušného chování a učit se zvládat adekvátními způsoby zátěžové situace. Za tímto účelem se odsouzení učí dodržování a naplňování režimu dne, vhodného trávení volného času a další základní dovednosti, aby jejich začlenění do občanského života po propuštění bylo bezproblémové.“

Práce s odsouzenými probíhá individuální i komunitní formou, kde se řeší převážně vztahové provozní záležitosti, „...tím se odsouzení učí základům komunikace, respektování názorů a práv druhých a v neposlední řadě i respektování zájmu celku nad zájem jednotlivce.“

„Charakter OZSTZ nedává možnost zapojení odsouzených do akcí v rámci věznice. Proto odsouzení nejsou zařazováni do školského vzdělávací střediska a nejsou pracovníě zařazeni. V otázce pracovního zařazení se dále jedná, hledají se možnosti i různých pracovních terapií pro neziskové organizace.“ (<http://www.vscr.cz/veznice-rynovice-48/o-nas-1624/specializovana-oddeleni-342/oddeleni-se-zesilenym-stavebne-technickym-zabezpecenin-349/>)

5.3.5 Specializované oddělení pro odsouzené s poruchami duševními a poruchami chování s individuálním zacházením

Pokud to zdravotní stav odsouzeného vyžaduje, je zařazen na specializované oddělení pro odsouzené s poruchami duševními a poruchami chování s individuálním zacházením. Program zacházení je na tomto oddělení odlišný.

Aktivity programu zacházení ve specializovaném oddělení pro odsouzené s poruchami duševními a poruchami chování s individuálním zacházením:

- *Setkání komunity – vyhodnocení předcházejícího období, řešení aktuálních problémů (např. porušení vnitřního řádu věznice a oddělení, apod.), projednání připomínek, seznámení s programem na další období.*
- *Skupinová a individuální terapie – využívání různých terapeutických technik, které jsou prostředkem k působení na změnu postojů a pomoc při vytváření motivace.*
- *Fyzicky zátěžový program – využívání místnosti pro relaxaci a kondiční cvičení, sportovní kroužky.*
- *Pracovní aktivity – dle aktuálních možností věznice pracovní terapie, samoobslužná činnost formou úklidu cel, společných prostor a péči o oděvní součástky.*
- *Vzdělávací aktivity – sociálně právního poradenství.*

- *Výchovný program zacházení – je stanoven v týdenním plánu aktivit pro odsouzené s časovým a obsahovým vymezením povinných aktivit. (VŘV Rýnovice, 2012)*

Rovněž sem řadíme výstupní oddělení, o kterém bude více pojednáno v následující kapitole.

6. Výkon trestu ve výstupním oddělení Věznice Rýnovice

6.1 Řád výstupního oddělení

Dle Vnitřního Řádu Věznice Rýnovice, a dále Řádu výstupního oddělení, je výstupní oddělení zřízeno v oddělení s ostrahou i v oddělení s dozorem. Kapacita výstupního oddělení pro odsouzené zařazené do věznice s ostrahou je maximálně 15 míst.

Výstupní oddělení pro odsouzené zařazené do věznice s ostrahou je v rámci Věznice Rýnovice v budově „C“. Výstupní oddělení není vybaveno běžným vězeňským nábytkem, vybavení je přizpůsobeno ubytování internátního typu. Ložnice jsou vybaveny polstrovanými válendami s úložným prostorem, dřevěnými nočními stolky, křesly, dřevěným stolem a dřevěnou šatní skříní. Na výstupním oddělení se nachází kulturní místnost s barevným televizorem, stoly a židlemi. Umývárna je vybavena pračkou a sušičkou. Na oddělení se nachází také kuchyňka, která je pro účely vaření vybavena kuchyňskou linkou, ledničkou, elektrickým sporákem včetně trouby, stolem, lavicí a potřebným nádobím. Výstupní oddělení je dále vybaveno pracovním stolem se základním dílenským vybavením pro účely pracovní terapie, žehličkou a žehlicím prknem, a vhodnou, zejména právnickou literaturou.

Výstupní oddělení pro odsouzené zařazené do věznice s dozorem je v rámci Věznice Rýnovice v budově „B“. Kapacita výstupního oddělení pro odsouzené zařazené do věznice s dozorem je maximálně 10 míst. Pro potřebu realizace samoobslužných aktivit je oddělení vybaveno automatickou pračkou, žehličkou a žehlicím prknem. Aktivity stanovených programů zacházení mohou být dle rozhodnutí jejího vedoucího realizovány i v prostorách výstupního oddělení v budově „C“.

Do výstupního oddělení se zpravidla zařazují ti odsouzení, kterým byl uložen trest na dobu delší než 3 roky, a jimž je třeba intenzivně pomáhat při vytváření příznivých podmínek pro samostatný způsob života po propuštění. O zařazení na výstupní oddělení rozhoduje ředitel věznice na návrh zařazovací komise a doporučení zaměstnanců výstupního oddělení zpravidla šest měsíců před očekávaným propuštěním z výkonu trestu odnětí svobody, tedy i eventuálním podmíněným propuštěním. Vnitřní diferenciací se ve výstupním oddělení neuplatňuje. V případě vyřazení z výstupního oddělení je odsouzený zařazen do příslušné dostupné skupiny vnitřní diferenciací v souladu s pravidly vnitřní diferenciací.

Programy zacházení ve výstupním oddělení jsou sestavovány z nabídky obligatorních a fakultativních činností. Realizace programu zacházení spočívá v aktualizaci s intenzivním zaměřením na přípravu na plynulý přechod do občanského života. S odsouzenými je prováděná poradenská činnost se zaměřením na život po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Účast na všech plánovaných akcích je pro úspěšnou realizaci programu zacházení povinná. Tyto povinné aktivity mohou mít podobu individuální přípravy, ale i kolektivní práce.

Při aktivitách řízených zaměstnanci výstupního oddělení mohou odsouzení používat vlastní sportovní oblečení a mohou se zúčastnit veškerých hromadných kulturních a sportovních akcí ve věznici. (Příloha č. 21 VŘV Rýnovice, 2012)

Přehled programu na výstupním oddělení:

1. Komunitní setkání odsouzených. Probíhá zpravidla 1x týdně. Tato společná setkání odsouzených se zaměstnanci VO mají za účel vyhodnocení předchozího období, řešení aktuálních problémů (např. porušení vnitřního řádu věznice nebo VO), projednání připomínek všech zúčastněných, seznámení s programem na stávající období, s cílem vést odsouzené k samostatnosti v rozhodování, odpovědnosti za svá rozhodnutí a zejména k aktivnímu podílu na dění ve VO.
2. Sebeobslužné dovednosti. Odsouzení si upevňují návyky potřebné v každodenním životě. Osvojují si základní dovednosti v přípravě jednoduchých jídel a stolování. Perou si, žehlí a starají se o své oblečení a prádlo. Pod dohledem zaměstnanců VO provádí i drobné údržbářské práce, včetně malování a výzdoby pokojů atd.
3. Sociálně právní poradenství. Spočívá především metodické a odborné pomoci odsouzenému řešit jeho sociální problémy, kontakty s obecními úřady, církvemi, společenskými organizacemi. V rámci poradenství jsou organizovány besedy se zástupci státních i nestátních institucí, se zaměřením na problematiku života po propuštění z výkonu trestu. Dále je soc. právní poradenství zaměřeno také na:
 - zajištění platných osobních dokladů,
 - nácvik vyplňování dotazníků, vzorů smluv a podání, sepsání životopisu,
 - realizace Výcvikového programu pro nezaměstnané.
4. Poradenská a výchovná činnost. Je prováděna skupinovou i individuální formou se zaměřením na:
 - pomoc při řešení konkrétní situace a problému odsouzených,

- prohloubení vztahu odsouzeného k rodině,
 - seznamování s aktuálními společenskými změnami,
 - seznamování se s právními předpisy potřebnými k vytváření a upevňování právního vědomí a respektování zákonů,
 - problematiku samostatného způsobu života po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, včetně praktického nácviku sociálních a komunikativních dovedností, zvládání prvních okamžiků a dní po propuštění,
 - seznámení odsouzených se základy etiky a společenského chování,
 - aktivity spojené s opuštěním věznice (nenárokové) – podpora praktického nácviku sociálních dovedností mimo věznici (vyřídít osobní záležitosti na úřadě, návštěva kulturní akce),
5. Pracovní činnost. Odsouzení jsou vedeni k rozvíjení a upevňování základních pracovních návyků, a to jednak formou pracovního zařazení ve věznici, nebo formou pracovní terapie.
6. Zájmová činnost. Odsouzení se mohou věnovat sportovní, výtvarné nebo pracovní činnosti, s využitím vybavení umístěného přímo ve VO nebo v ostatních prostorech ve věznici vyhrazených pro zájmovou činnost. (Příloha č. 21 VŘV Rýnovice, 2012, str. 3 - 4)

6.2 Přerušování výkonu trestu – extramurální aktivity

Nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky č. 61/2006 upravuje v souladu se zákonem postup při přerušování výkonu trestu (trestního opatření) odnětí svobody, opuštění věznice v souvislosti s návštěvou nebo programem zacházení a povolování účasti odsouzených na akcích konaných mimo věznici.

Pobyt mimo věznici mimo jiné patří k významným motivačním činitelům pozitivního chování, které zároveň přispívá k upevňování rodinných vazeb odsouzených s jejich blízkými osobami, seznamuje odsouzeného s prostředím mimo věznici, dochází k osvojování si dovedností nutných pro řešení situací v občanském životě. Všechny tyto aspekty vedou k úspěšnému začleňování odsouzených do společnosti. Přístup je zároveň vysoce individuální. Povolování pobytu mimo věznici je nutné využívat u odsouzených zařazených do výstupních oddělení věznic.

Pokud jde o přerušení výkonu trestu odnětí svobody v souvislosti s programem zacházení a povolování účasti odsouzených na akcích konaných mimo věznici, ředitel věznice svým nařízením zároveň stanoví maximální počty odsouzených připadajících na jednoho zaměstnance věznice, zpravidla jde o speciálního pedagoga a sociálního pracovníka. Ti odsouzeného doprovázejí mimo věznici. Dle doporučení nařízení měl by zaměstnanec doprovázet nejvíce 5 odsouzených, pokud jde o odsouzené vykonávající trest odnětí svobody ve věznici s dohledem nebo ve věznici s dozorem. Pokud se jedná o odsouzené vykonávající trest odnětí svobody ve věznici s ostrahou, maximální počet se stanovuje na 3 odsouzené.

Příslušný návrh na povolení pobytu mimo areál věznice zpracovává a předkládá zpravidla vychovatel, jemuž byl odsouzený svěřen do péče. K danému návrh se následně vyjadřuje odborná komise, která se skládá kromě již uvedeného vychovatele ze speciálního pedagoga, psychologa, sociálního pracovníka, vedoucího oddělení vězeňské a justiční stráže, příslušníka oddělení prevence a stížností, zaměstnance správního oddělení a případně lékaře. Předseda odborné komise je zpravidla vedoucí oddělení výkonu trestu.

Při projednávání komise posuzuje přístup odsouzeného k plnění programu zacházení, ale i vztah ke spáchané trestné činnosti, osobnostní předpoklady, sociální zázemí, i aktuální zdravotní a psychický stav. Na základě doporučení ředitel věznice rozhodne. (NGŘ 61/2006)

7. Zaměstnanci výstupní oddělení a jejich úkoly

Mezi zaměstnance výstupního oddělení Věznice Rýnovice patří psycholog, speciální pedagog, sociální pracovníce a vychovatel. V této kapitole si jejich práci blíže představíme.

7.1 Úkoly psychologa

Psycholog je stejně tak jako například speciální pedagog a sociální pracovník odborný zaměstnanec oddělení, který garantuje odbornou psychologickou péči, a zároveň se podílí na realizaci programu zacházení odsouzených.

Jde o odborného poradce ředitele věznice, který má na starosti oblast psychologických aspektů výkonu trestu odnětí svobody. Pomocí psychologických metod diagnostikuje odsouzené, v rámci komplexní zprávy zpracovává jejich psychologické posouzení, a doporučuje další postupy v rámci programu zacházení odsouzeného.

Psycholog osobně vede dle svého zaměření alespoň jednu speciálně výchovnou aktivitu programu zacházení, v praxi jde nejčastěji o individuální či skupinovou psychoterapii. Sleduje kvalitu účasti odsouzených a změny jejich chování s tím, že na základě těchto změn se program zacházení dále upravuje.

Předkládá odborné názory a stanoviska k přeřazování odsouzených v rámci prostupné skupiny vnitřní diferenciaci. V návaznosti na aktuální změny v chování navrhuje umístění odsouzených do krizového, výstupního, specializovaného oddělení, oddělení se zesíleným stavebně technickým zabezpečením a do bezdrogové zóny. Podílí se na rozhodování o zařazení odsouzených do seznamu objektů možného napadení či ohrožení a vytipování konfliktních a psychicky labilních odsouzených. Pokud se odsouzený dostane do psychicky krizového stavu, a je následně umístěn na krizové oddělení, je mu psychologem věnována individuální psychologická péče, kdy jsou s odsouzeným vedeny pohovy v intervalu minimálně jedenkrát denně. Z odborného hlediska odpovídá za chod krizového oddělení.

Dále provádí s odsouzenými orientační psychologické pohovory, a to jak na jejich žádost, z podnětů zaměstnanců, či na základě vlastních poznatků. Podle povahy konkrétního případu a podmínek, poskytuje poradenskou psychologickou pomoc.

Zabezpečuje individuální psychologickou péči o odsouzené, kteří odmítají stravu, sebepoškozují se, či se pokoušejí o sebevraždu, a o odsouzené, kteří se dostali do krizového psychického stavu.

Spolupodílí se na zkoumání příčin vzniku mimořádných událostí a navrhuje ze své pozice příslušná opatření vedoucí k řešení a následné prevenci z psychologického hlediska. Podílí se na rozhodování o zařazení odsouzených do seznamu objektů možného napadení či ohrožení a vytipování konfliktních a psychicky labilních odsouzených.

Podílí se na návrhu k rozhodování o udělení přerušování výkonu trestu odnětí svobody, o přecházení a přemísťování odsouzených, povolování volného pohybu mimo areál věznice, účasti odsouzených na akcích mimo věznici, návštěv bez zrakové a sluchové kontroly, přecházení odsouzených v rámci typu věznice, a přemísťování odsouzených. Vyjadřuje své stanovisko i k výběru odsouzených zařazených do práce či do vzdělávání a rekvalifikačních kurzů. (NGŘ 26/2006)

7.2 Úkoly speciální pedagoga

Speciální pedagog je odborný zaměstnanec oddělení, který garantuje u svěřených odsouzených odbornou úroveň realizace programu zacházení a vnitřní diferenciací. Metodicky usměrňuje výkon práce vychovatelů a pedagogů volného času. Za metodické usměrňování určených zaměstnanců nelze považovat vedení administrativy spojené s plánováním služeb, výkaznictvím odpracovaných hodin, vedení evidence o docházce, čerpání dovolené, apod. Odpovídá, ve spolupráci s ostatními odbornými zaměstnanci, za úroveň odborného zacházení s jednotlivými odsouzenými v návaznosti na jejich komplexní zprávy.

Jde o odborného poradce ředitele věznice, který má na starosti oblast pedagogických aspektů výkonu trestu odnětí svobody. Samostatně se podílí na vytváření koncepce pedagogické práce s odsouzenými, která má praktický výstup v podobě programu zacházení odsouzeného. Jeho pedagogická práce spočívá v pedagogické diagnostice a následného posouzení v rámci komplexní zprávy s příslušným doporučením pro program zacházení.

Zpracovává přehled jednotlivých aktivit programu zacházení a společně s ostatními odbornými zaměstnanci stanoví konkrétní programy zacházení svěřeným odsouzeným a podílí se na vyhodnocování jejich účinnosti a aktualizaci.

Dále vede nejméně jednu aktivitu programu zacházení z oblasti speciálních výchovných nebo vzdělávacích aktivit a zajišťuje k tomu nezbytnou dokumentaci. Sleduje kvalitu účasti svěřených odsouzených v programu zacházení a změny v jejich chování. Podílí se na zpracování průběžného hodnocení programu zacházení.

V rámci organizačního chodu věznice se účastní odborných komisí, předkládá odborná stanoviska. Předkládá odborná stanoviska k přeřazování odsouzených v rámci prostupné skupiny vnitřní diferenciací. V návaznosti na aktuální změny v chování navrhuje umístění odsouzených do krizového, výstupního, specializovaného oddělení, oddělení se zesíleným stavebně technickým zabezpečením a do bezdrogové zóny. Podílí se na rozhodování o zařazení odsouzených do seznamu objektů možného napadení či ohrožení a vytipování konfliktních a psychicky labilních odsouzených. Pokud se odsouzený dostane do psychicky krizového stavu, je speciální pedagog nedílnou součástí jeho individuální péče.

Dále se podílí na výběru odsouzených k zařazení do práce, vzdělávání či zařazení do rekvalifikačního kurzu.

Provádí orientační pedagogické pohovory zpravidla na žádost odsouzených, zaměstnanců nebo na základě vlastních poznatků, a poskytuje poradenskou pedagogickou pomoc v souladu s povahou daného případu a podmínkami.

Realizuje svěřenou kázeňskou pravomoc, svým stanoviskem se podílí na návrhu k rozhodování o udělení přerušení výkonu trestu, povolování volného pohybu mimo věznici, dočasného opuštění věznice, účasti odsouzených na akcích mimo věznici. Vyjadřuje se k výběru odsouzených k zařazení do práce, návštěv bez zrakové či sluchové kontroly a přeřazování odsouzených do jiného typu věznice nebo jejich přemístění. (NGŘ 26/2006)

7.3 Úkoly sociálního pracovníka

Sociální pracovník je odborný zaměstnanec oddělení, jehož sociální práce je zaměřena zejména na plynulý přechod odsouzených do řádného civilního života. Při její realizaci dbá na zajištění a dodržení standardů kvality poskytovaných sociálních služeb.

Jde o odborného poradce ředitele věznice, který má na starosti oblast sociálně právní, a přechod odsouzeného do občanského života. Samostatně se podílí na vytváření koncepce

práce s odsouzenými, spolupodílí se na vytváření programů zacházení, a doporučuje návrhy prostupné skupiny vnitřní diferenciaci ke schválení.

Na základě svého sociálně právního zaměření spolupracuje s příslušnými orgány sociálního zabezpečení. Poskytuje sociálně právní poradenství, a podílí se na řešení sociální problémů. Snaží se navázat a následně udržet potřebné kontakty s blízkými osobami svěřených odsouzených.

V rámci organizačního chodu věznice se účastní odborných komisí, předkládá odborná stanoviska. V návaznosti na aktuální změny v chování navrhuje umístění odsouzených do krizového, výstupního, specializovaného oddělení, oddělení se zesíleným stavebně technickým zabezpečením a do bezdrogové zóny. Podílí se na rozhodování o zařazení odsouzených do seznamu objektů možného napadení či ohrožení a vytipování konfliktních a psychicky labilních odsouzených.

Spolupodílí se na zkoumání příčin vzniku mimořádných událostí a navrhuje ze své pozice, tedy sociálně právní, příslušná opatření vedoucí k řešení a následné prevenci. Dále se podílí na návrhu o udělení přerušování výkonu trestu, povolování volného pohybu mimo areál věznice, vyjadřuje své stanovisko k návštěvám bez zrakové a sluchové kontroly, a přerazování do jiného typu věznice, či přemístění odsouzených.

Sociální pracovník zařazený do 10. platové třídy plní výše popsané úkoly, přičemž dále navíc vypracovává sociální posouzení, sociální diagnózu a individuální socioterapeutický plán v rámci komplexní zprávy s příslušným doporučením pro program zacházení.

Dále osobně vede nejméně jednu aktivitu programu zacházení, a to převážně v oblastech skupinového sociálního poradenství a v oblastech zájmových aktivit vedoucích k získání sociálních dovedností odsouzených, sleduje kvalitu účasti svěřených odsouzených v programu zacházení a změny v jejich chování. A v rámci individuálního a skupinového zacházení s odsouzenými má jeho práce charakter sociální terapie, směřující k sociální rehabilitaci. (NGŘ 26/2006)

7.4 Úkoly vychovatele

Vychovatel je členem týmu, jehož základním úkolem je komplexní výchovná, vzdělávací, diagnostická a preventivní činnost zaměřená na celkový rozvoj osobnosti a na socializaci, resocializaci a reedukaci včetně cílených opatření k optimalizaci vzdělávacího procesu odsouzených a realizaci protidrogové prevence v rámci věznice. Vychovatel je metodicky usměrňován speciálním pedagogem a je podřízen vedoucímu oddělení.

Kromě zajištění organizačního chodu oddělení se vychovatel dále zaměřuje ve své práci s odsouzenými především na rozpoznávání atmosféry v kolektivu a vzájemných sociálních vztahů ve skupině. Je součástí odborných komisí a veřejného zasedání soudu projednávajícího podmíněné propuštění odsouzeného či přeřazení do jiného typu věznice. Vede osobní karty odsouzených, kde zaznamenává naplňování účelu výkonu trestu. Podílí se na hromadně organizovaných akcích, dbá na kázeň a pořádek. Realizuje svěřenou kázeňskou pravomoc. Zpracovává návrhy na přerušování výkonu trestu odnětí svobody, povolování pohybu mimo věznici, dočasně opuštění věznice, návrhy na účasti odsouzených na akcích mimo věznici, návštěvy bez zrakové a sluchové kontroly a přeřazování do jiného typu věznice, nebo přemístění odsouzených. Vychovatel se podílí i na zkoumání příčin mimořádných událostí, a současně i navrhuje jejich prevenci a řešení.

Vychovatel *“... zná odsouzené mající sklony k sebepoškozování, útěkům, odsouzené vytypované jako možné objekty napadení nebo možné pachatele násilného jednání, odsouzené, kteří jsou vyšetřováni nebo obžalováni z další trestné činnosti, a ty, jimž by měl být nařízen další nepodmíněný trest odnětí svobody nebo přeměněn trest podmíněný na nepodmíněný, vytypovává odsouzené s aktuálními psychickými problémy a upozorňuje na ně odpovědné zaměstnance věznice.”*

Vychovatel zařazený do 10. platové třídy plní úkoly uvedené výše, dále se ale podílí spolu s odbornými zaměstnanci na sestavování programů zacházení jemu svěřených odsouzených, vede zpravidla dvě aktivity programů zacházení, ke které zpracovává i dokumentaci, průběžně hodnotí programy zacházení a předkládá návrhy hodnocení zasílaných věznicí příslušným orgánům, v návaznosti na změny v chování odsouzených navrhuje změny v rámci dostupné skupiny vnitřní diferenciací, navrhuje umístění odsouzených do specializovaného oddělení.

V rámci výstupního oddělení zajišťuje ve spolupráci se sociálním pracovníkem intenzivní kontakt se sociálním zázemím odsouzeného, který by měl zajistit daleko hladší přechod z

výkonu trestu do občanského života. Vychovatel na výstupním oddělení se dále podílí se na organizaci komunitního setkání odsouzených, setkání se zástupci státních a nestátních institucí, extramurálních akcí, pracovní, vzdělávací a zájmové činnosti, vede odsouzené k sebeobslužné činnosti a upevňování každodenních návyků. (NGŘ 26/2006)

8. Probační a mediační služba

8.1 Organizace Probační a mediační služby

Činnost Probační a mediační služby upravuje zákon 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě. Probační a mediační služba tedy spadá pod ministerstvo spravedlnosti, které zároveň činí nad ní dohled. (Zákon č. 257/2000 Sb., o probační a mediační službě)

„Ministerstvo při výkonu státní správy vytváří Probační a mediační službě podmínky k řádnému výkonu probace a mediace, zejména po stránce personální, organizační, hospodářské a finanční.“

Probací se pro účely tohoto zákona rozumí organizování a vykonávání dohledu nad obviněným, obžalovaným nebo odsouzeným (dále jen "obviněný"), kontrola výkonu trestů nespojených s odnětím svobody, včetně uložených povinností a omezení, sledování chování odsouzeného ve zkušební době podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, dále individuální pomoc obviněnému a působení na něj, aby vedl řádný život, vyhověl soudem nebo státním zástupcem uloženým podmínkám, a tím došlo k obnově narušených právních i společenských vztahů.

Mediací se pro účely tohoto zákona rozumí mimosoudní zprostředkování za účelem řešení sporu mezi obviněným a poškozeným a činnost směřující k urovnání konfliktního stavu vykonávaná v souvislosti s trestním řízením. Mediace lze provádět jen s výslovným souhlasem obviněného a poškozeného.“ (Zákon č. 257/2000 Sb.)

Ředitele Probační a mediační služby, který se stará o organizační, personální, hospodářské provoz, jmenuje i odvolává ministr spravedlnosti. Činnost probační a mediační služby zajišťují střediska, jež působí v sídlech jednotlivých soudů. Středisko lze i dělit na jednotlivá oddělení, která se mohou specializovat například na mladistvé či uživatele omamných a psychotropních látek.

Práci jednotlivých středisek organizuje a řídí jeho vedoucí. Jeho jméno navrhuje ředitel Probační a mediační služby, jmenuje ho po projednání s Radou pro probaci a mediaci ministr spravedlnosti. Zároveň má i pravomoc ho odvolat. (Zákon č. 257/2000 Sb.)

„Vedoucí střediska nesmí dávat pokyny úředníkům a asistentům Probační a mediační služby k provádění úkonů probace a mediace v rozporu s pokyny předsedy senátu nebo samosoudce a v přípravném řízení státního zástupce.“ (Zákon č. 257/2000 Sb.)

Pokyny vedoucí střediska k provádění úkonů probace a mediace, kterého jmenuje a odvolává na návrh ředitele Probační a mediační služby ministr spravedlnosti po projednání s Radou pro probaci a mediaci, musí být v souladu s pokyny předsedy senátu nebo samosoudce a v přípravném řízení státní zástupce.

Rada pro probaci a mediaci funguje jako poradní orgán ministra spravedlnosti, jejím cílem je především metodické ovlivňování a usměrňování činností Probační a mediační služby. Jejími členy jsou soudci, státní zástupci, úředníci Probační a mediační služby a jiní odborníci specializující se na probaci a mediaci. (Zákon č. 257/2000 Sb.)

Rada pro probaci a mediaci zejména:

- a) navrhuje pravidla, na jejichž základě jsou vytvářeny probační programy, a pravidla a standardy probační a mediační činnosti, které schvaluje svým rozhodnutím ministr spravedlnosti,*
- b) projednává koncepční a metodické materiály připravené ministerstvem,*
- c) vyjadřuje se ke jmenování a odvolání vedoucích středisek Probační a mediační služby,*
- d) vyjadřuje se k dočasnému přidělení úředníků Probační a mediační služby k ministerstvu. (Zákon č. 257/2000 Sb.)*

8.2 Činnost Probační a mediační služby

Cíle činnosti se soustředí především na integraci pachatele, která je založená na začlenění pachatele do společnosti a její respektování, participace poškozeného, kdy se odsouzený zapojuje do procesu vlastního odškodnění, a na ochranu společnosti, tedy prevenci především pomocí řešení rizik a konfliktů v rámci trestního řízení.

Důraz činnosti je kladem na mladistvé pachatele či na obviněné blízké tomuto věku, a uživatelé omamných a psychotropních látek, kdy se využívají zejména sociální a terapeutické programy. V tomto smyslu jde především o prevenci trestné činnosti. (Zákon č. 257/2000 Sb.)

„Probační a mediační služba provádí v rámci své působnosti úkony na pokyn orgánů činných v trestním řízení a ve vhodných případech v oblasti mediace i bez takového pokynu

zejména z podnětu obviněného a poškozeného; v těchto případech o tom neprodleně informuje příslušný orgán činný v trestním řízení, který může rozhodnout, že věc se k mediaci nepředává a mediace proto dále prováděna nebude.“ (Zákon č. 257/2000 Sb.)

Praktická stránka Probační a mediační služby spočívá zejména v opatření informací o obviněném, kde se klade důraz i na sociální zázemí. V rámci probace a mediace se opatřují i informace od poškozeného, které následně využívá soud či státní zástupce pro své následné rozhodování. Zároveň vytváří i podmínky pro případné udělení podmíněného trestu. V rámci řízení případně i usnadňuje i proces dohody mezi obviněným a poškozeným, který by mohl vést i k náhradě škody. V případě probačního dohledu, který se může uložit místo vazby, vykonává Probační a mediační služba dohled nad chováním obviněného. Tento dohled je vykonáván například i v případech, kdy došlo k odsouzení k obecně prospěšné práci, či uložení ochranných opatření. Odsouzený je kontrolován i v případě, kdy bylo rozhodnuto o podmíněčném propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Činnost Probační a mediační služby spočívá i v pomoci osobám poškozeným při eliminaci následků trestného činu. (Zákon č. 257/2000 Sb.)

„Policejní orgán a státní zástupce vyrozumívá středisko o věcech vhodných k mediaci; zejména v trestních věcech mladistvých postupuje tak, aby mediace byla využita od počátku trestního stíhání nebo místo něj.“ (Zákon č. 257/2000 Sb.)

8.3 Součinnost Probační a mediační služby se státními orgány a dalšími institucemi

V rámci své činnosti Probační a mediační služba spolupracuje i s dalšími institucemi. Mezi nejčastější zařízení řadíme školy a různá školská zařízení, zdravotnická zařízení, církvemi, s různými sdruženími či nadacemi. (Zákon č. 257/2000 Sb.)

„Probační a mediační služba při výkonu své působnosti úzce spolupracuje s orgány, kterým přísluší podle zvláštního zákona výkon sociálně-právní ochrany dětí a poskytování dávek pomoci v hmotné nouzi občanům společensky nepřízpůsobeným.“ (Zákon č. 257/2000 Sb.)

Zaměstnanci Probační a mediační služby jsou oprávněni obracet se na státní orgány, či na právnické i fyzické osoby s dotazem na potřebnou informaci. Ti jsou povinni potřebné údaje neprodleně sdělit, pokud tomu nebrání zvláštní zákon. Pokud by nastal případ, kdy by státní

orgán, právnická či fyzická osoba bez zákonného důvod odmítla vyhovět s žádostí zaměstnanci Probační a mediační služby, zaměstnanec předloží věc předsedovi senátu nebo samosoudci. V přípravném řízení se podstupuje státnímu zástupci.

V určitých případech spolupracuje Probační a mediační služba i s Vězeňskou službou a justiční stráží České republiky. A to v takových případech, kdy je vedeno trestní řízení proti obviněnému ve vazbě nebo i ve výkonu trestu odnětí svobody. Týká se to i situace, kdy je spolupachatel či poškozený sám ve vazbě nebo ve výkonu trestu odnětí svobody. Vězeňská služba umožňuje zaměstnanci Probační a mediační služby návštěvu obviněného nacházejícího se ve vazbě nebo ve výkonu trestu odnětí svobody. Zpravidla se jedná o zjištění podkladů pro rozhodování soudu či státního zástupce, nebo o získání stanoviska obviněného k trestní věci. (Zákon č. 257/2000 Sb.)

„Je-li obviněný ve vazbě z důvodu uvedeného v § 67 odst. 1 písm. b) trestního řádu, může jej úředník Probační a mediační služby navštívit jen se souhlasem předsedy senátu nebo samosoudce a v přípravném řízení státního zástupce. Ostatní obviněné ve vazbě nebo ve výkonu trestu odnětí svobody může navštěvovat bez takového souhlasu.“ (Zákon č. 257/2000 Sb.)

8.4 Postavení, práva a povinnosti asistentů a úředníků

Úkoly, jež vycházejí z činnosti Probační a mediační služby, naplňují úředníci nebo asistenti Probační a mediační služby. Úkoly plní v rámci jednotlivých středisek. Jejich pracovní poměr se řídí zákoníkem práce, pokud tento zákon nestanoví jinak. Jsou v postavení zaměstnanců státu. (Zákon č. 257/2000 Sb.)

„Úředník Probační a mediační služby musí být bezúhonný a způsobilý k právním úkonům a musí mít vysokoškolské vzdělání v oblasti společenskovědní získané ukončením studia v magisterském studijním programu a odbornou zkoušku, kterou mu středisko umožní vykonat po absolvování základního kvalifikačního vzdělání pro úředníky Probační a mediační služby.“

Asistentem Probační a mediační služby se může stát bezúhonná fyzická osoba starší 21 let, která je způsobilá k právním úkonům a získala středoškolské vzdělání v oblasti společenskovědní.

Rozsah a obsah kvalifikačního vzdělávání a odborné zkoušky pro úředníky a obsah specializačního kursu pro asistenty Probační a mediační služby stanoví Statut Probační a mediační služby.“ (Zákon č. 257/2000 Sb.)

Jak úředníci, tak i asistenti mají povinnost se vzdělávat a dále prohlubovat své vědomosti.

Zaměstnanci Probační a mediační služby mají dle zákona o Probační a mediační službě svá práva a povinnosti. (Zákon č. 257/2000 Sb.)

„Úředník Probační a mediační služby je při výkonu své funkce povinen řídit se zákony, jinými právními předpisy a pokyny předsedy senátu nebo samosoudce a v přípravném řízení státního zástupce, které však nesmí směřovat ke způsobu a výsledku prováděné mediace.“ (Zákon č. 257/2000 Sb.)

Zároveň musí naplňovat podstatu objektivitu a nestrannosti. Je povinen se vyhýbat jednání, jež by mařilo účel trestního řízení. Musí postupovat odpovědně s respektem k lidským právům a důstojnosti člověka. (Zákon č. 257/2000 Sb.)

„Při nedodržení těchto povinností může předseda senátu nebo samosoudce a v přípravném řízení státní zástupce věc úředníkovi Probační a mediační služby odejmout.

Poruší-li obviněný podmínky, omezení či povinnosti stanovené mu v rámci dohledu, nebo omezení či povinnosti uložené mu v rámci některého trestu nespojeného s odnětím svobody, podmíněného zastavení trestního stíhání anebo podmíněného propuštění prováděného úředníkem Probační a mediační služby, informuje o tom úředník předsedu senátu nebo samosoudce a v přípravném řízení státního zástupce.“ (Zákon č. 257/2000 Sb.)

V případě, že jde o méně závažném porušení podmínek, omezení nebo povinností, má úředník Probační a mediační služby v pravomoci obviněného na tyto nedostatky, a zároveň ho upozornit na to, že pokud se situace bude opakovat, či dojde k závažnějšímu porušení, a bude o celé události informovat předsedu senátu, samosoudce, nebo státního zástupce. (Zákon č. 257/2000 Sb.)

„Úředník Probační a mediační služby má právo v mezích její působnosti nahlížet do trestních spisů vedených u soudu, státního zastupitelství a Policie České republiky, činit si z nich výpisky a poznámky a pořizovat si kopie spisů a jejich částí.“ (Zákon č. 257/2000 Sb.)

Asistenti jednotlivých středisek vykonávají jednotlivé úkony dle pokynů úředníka Probační a mediační služby. Zajišťují i potřebné administrativní práce. I pro asistenty středisek platí obdobné práva a povinnosti jako pro úředníky Probační a mediační služby. (Zákon č. 257/2000 Sb.)

„Úředník Probační a mediační služby nesmí v téže věci provádět úkony probace a Mediacce.“ (Zákon č. 257/2000 Sb.)

Zaměstnanci Probační a mediační služby se nemohou podílet na činnosti probace a mediace z podobných důvodů, které zákon stanoví pro vyloučení orgánů činných v trestním řízení. Pokud nastane situace, kdy by mohl být úředník nebo asistent vyloučen z úkonů probace či mediace, je povinen tuto skutečnost neprodleně oznámit předsedovi senátu nebo samosoudci a v přípravném řízení státnímu zástupci. Než je o případném vyloučení rozhodnuto, může provádět jen takové úkony, jež jsou neodkladné. (Zákon č. 257/2000 Sb.)

„Jestliže bylo rozhodnuto, že úředník nebo asistent je vyloučen, určí místo něho předseda senátu nebo samosoudce a v přípravném řízení státní zástupce jiného úředníka nebo asistenta.“ (Zákon č. 257/2000 Sb.)

Zaměstnanci Probační a mediační služby, respektive úředník a asistent, jsou vázáni mlčenlivostí. Tato povinnost platí i po skončení pracovního poměru. Mlčenlivost ale neplatí ve vztahu k policejním orgánům, soudu nebo státnímu zástupci. Stejně tak se úředníci i asistenti Probační a mediační služby nemohou dovolávat mlčenlivosti vůči ministerstvu, když jde o informace nutné k plnění závazků dle mezinárodní smlouvy, kterou je Česká republika vázána. (Zákon č. 257/2000 Sb.)

„Úředníka ani asistenta Probační a mediační služby nelze v návaznosti na jeho mediační činnost vyslýchat ke skutkovým okolnostem, které se dozvěděl při zprostředkování řešení sporu nebo v souvislosti s ním a které se neprojevíly při uzavírání dohody mezi obviněným a poškozeným, s výjimkou případů zákonem uložené povinnosti překazit spáchání trestného činu nebo oznámit trestný čin.“ (Zákon č. 257/2000 Sb.)

8.5 Součinností dohoda mezi Vězeňskou službou České republiky a Probační a mediační službou České republiky

Na základě řádného zajištění úkonů a povinností stanovených současnou normou byl vypracován materiál, jehož cílem je zajištění vzájemné koordinace zaměstnanců Vězeňské služby České republiky a zaměstnanců Probační a mediační služby České republiky. Spolu práce spočívá v přípravě podkladů pro možnost podmíněného propuštění odsouzeného z výkonu trestu odnětí svobody za současného uložení dohledu. (Metodický standard PMS v oblasti Parole, 2003)

„Smyslem činnosti PMS v oblasti přípravy podkladů pro možnost podmíněného propuštění s dohledem je na základě individuální spolupráce s klientem - odsouzeným, jeho sociálním okolím, pracovníky věznice a dalšími osobami připravit pro soud relevantní a kvalifikované podklady pro rozhodnutí o podmíněném propuštění a to včetně doporučení takových opatření, která budou minimalizovat opakování trestné činnosti klienta, přispějí k ochraně společnosti a napomohou jeho adaptaci a integraci zpět do života společnosti. Stejně tak je cílem zohlednit při tomto postupu zájmy a potřeby poškozených včetně náhrady škody a posílit jejich vědomí a pocit bezpečí v komunitě kde žijí.“ (Metodický standard PMS v oblasti Parole, 2003, str. 1)

Probační a mediační služba České republiky na základě této dohody pořádá pravidelné besedy pro personál věznice i pro odsouzené. Besedy pro odsouzené umístěné na výstupním oddělení mají častější frekvenci. Vězeňská služba České republiky se na druhou stranu zavazuje, že umožní vstup do věznic zaměstnancům Probační a mediační služby České republiky, a zajistím podmínky pro pořádání besed.

Pokud odsouzený projeví zájem o spolupráci s Probační a mediační službou České republiky v souvislosti se žádostí o podmíněné propuštění s dohledem, obrátí se nejprve na vychovatele nebo odborného zaměstnance oddělení výkonu trestu věznice, s nímž věc konzultuje.

Odsouzený samostatně vyplní formulář "Podnět k zahájení spolupráce s Probační a mediační službou ČR". Zde se uvádějí osobní údaje a odsouzený se vyjadřuje k podmínkám, které souvisejí s jeho podmíněným propuštěním. Po nezbytných formálních záležitostech se zaměstnanec Probační a mediační služby domluví s danou věznicí na organizaci konzultací s odsouzeným.

Zaměstnanec Probační a mediační služby si ještě před první konzultací vyžádá od zaměstnanců věznice bližší informace o odsouzeném, a dále již přistupuje ke konzultaci s odsouzeným, kde společně zpřesňují jeho očekávání, a nastolují pravidla a možnosti další spolupráce.

Zaměstnanec Probační a mediační služby analyzuje shromážděné informace o odsouzeném. Pokud to situace vyžaduje, může kontaktovat i další osoby a instituce jako jsou například orgán sociálně-právní ochrany dětí v místě klientova bydliště. Dále dochází k analýze silných stránek odsouzeného a případných rizik selhání. (Metodický standard PMS v oblasti Parole, 2003)

„V závěrečné fázi spolupráce odsouzeného s Probační a mediační službou jsou shromážděné informace k osobě odsouzeného zaměstnancem Probační a mediační služby zpracovány do podoby "Stanoviska střediska Probační a mediační služby ČR k žádosti o podmíněné propuštění". Se závěrečným stanoviskem Probační a mediační služby v této věci je odsouzený před jeho podáním na soud seznámen a má možnost se k němu vyjádřit.“
(Metodický standard PMS v oblasti Parole, 2003, str. 4)

Pokud odsouzený, který již v rámci své přípravy na podmíněné propuštění spolupracoval s Probační a mediační službou, podává žádost o podmíněné propuštění, informuje příslušné středisko Probační a mediační služby. Informace, zda odsouzený navázal kontakt s Probační a mediační službou, je součástí hodnocení odsouzeného, které příslušný soud k dispozici.

Poté existuje Postup po pravomocném rozhodnutí soudu o podmíněném propuštění s dohledem. Probační a mediační středisko je informováno o podmínkách propuštění. S výše uvedenými postupy jsou seznámeni soudci a státní zástupci. (Metodický standard PMS v oblasti Parole, 2003)

Závěr

Za cíl bakalářské práce jsem si zadal popsat speciální režim výstupního oddělení, včetně jeho významu a přínosu pro odsouzené a společnost jako takovou. Součástí práce měl být i nástin spolupráce Vězeňské služby České republiky a Probační a mediační služby.

Dle příslušných legislativních norem je účelem výstupního oddělení pomáhat odsouzeným vytvářet si podmínky pro budoucí samostatný způsob život po propuštění z výkonu trestu, usnadnit přechod do civilního života a následně minimalizovat rizika dalšího selhání, recidivy.

Poznatky z práce na výstupním oddělení jsou různé. Někteří odsouzení berou zde svůj pobyt jen jako zpříjemnění konce výkonu trestu. Výstupní oddělení je přeci jen daleko více materiálně vybavenějším oddělením, odsouzení zde mají větší volnost. Někteří naopak dokáží ocenit skutečnost, že mají podmínky, které jim přechod do občanského života mohou usnadnit.

Řekl bych, že v současné době je již zřejmé, že výstupní oddělení hraje v systému výkonu trestu nezastupitelnou roli. Odsouzeným se dostane více či méně takových poznatků a dovedností, které v životě hrají klíčovou roli. Sami odsouzení se shodují v názoru, že je někdy lepší, když ta svoboda přijde tzv. postupně, což právě výstupní oddělení do jisté míry umožňuje. Neméně důležitá je i spolupráce s probační a mediační službou.

Musíme si ale připustit i skutečnost, jež praxe v mnohých případech naznačuje, že motivace jedince mnohdy nestačí. Svoji roli hrají i další faktory jako jsou například rodina, přátelé, pracovní možnosti, či postoj společnosti jako takové.

Resumé

Úkolem mé bakalářské práce na téma „Přínos výstupního oddělení ve Věznici Rýnovice“ je seznámit čtenáře s danou problematikou, a nastínit určitý náhled na význam výstupního zařízení v rámci vězeňského systému pro zpětnou reintegraci odsouzených do civilního života. Své poznatky jsem čerpal jak z dostupných dokumentů, tak i ze své praxe vychovatele ve Věznici Rýnovice.

V práci byly definovány hlavní úkoly Vězeňské služby České republiky a její členění, stručně jsem popsal její historii před i po roce 1989, krátce jsem se zmínil i o výstupních odděleních Vězeňské služby České republiky, popsal Věznici Rýnovice a ubytování odsouzených ve věznici, vysvětlil program zacházení, popsal specializovaná oddělení Věznice Rýnovice, a dále se pak hlouběji věnoval výstupnímu oddělení. V práci jsou specifikovány úkoly odborných zaměstnanců věznice, respektive výstupního oddělení. Na závěr práce se věnuji i Probační a mediační službě z důvodu její nezastupitelné role v celém systému.

Summary

The task of my thesis on the topic "Contribution of output in the department Rýnovice" is to acquaint the reader with the issues, and outline some insight on the importance of the output device within the prison system to reintegrate offenders back into civilian life. His knowledge I gathered from both the available documents, as well as their practical educator in Rýnovice.

In this work were defined main tasks of the Prison Service of the Czech Republic and its division, I briefly describe its history, both before and after 1989, I mentioned briefly also about output departments of the Prison Service of the Czech Republic, described Rýnovice and accommodation of prisoners in the prison, explained the treatment program, described the specialized departments prison Rýnovice, and then deeply devoted output department. The work specified tasks prison service professionals, respectively, the output department. At the conclusion of the thesis PMS because of its irreplaceable role in the whole system.

Seznam literatury a jiných zdrojů

Literatura

1. Paukertová, J., Jůzl, M., Dufek, Z., Pedagogika. Stráž pod Ralskem: IV VS ČR, 2001
2. Paukertová, J., Vzdělávání vězeňských pedagogů a vychovatelů, Praha, 2005

Interní normy

3. Nařízení generálního ředitele č. 26/2006 kterým se stanoví úkoly občanských zaměstnanců a příslušníků Vězeňské služby České republiky při zabezpečování výkonu trestu odnětí svobody
4. Nařízení generálního ředitele č. 61/2006 o postupu při přerušení výkonu trestu (trestního opatření) odnětí svobody, opuštění věznice v souvislosti s návštěvou nebo programem zacházení a povolování účasti odsouzených na akcích konaných mimo věznic.
5. Nařízení generálního ředitele č. 71/2013 o vazebních věznicích a profilaci věznic Vězeňské služby České republiky.
6. Vnitřní Řád Věznice Rýnovice, Rýnovice, 2012
7. Probační a mediační služba, Metodický standard PMS v oblasti Parole, Součinnost mezi Vězeňskou službou České republiky a Probační a mediační službou České republiky v oblasti zajišťování podkladů pro rozhodnutí soudu o možném podmíněném propuštění s dohledem, 2003.

Jiné dokumenty

8. Vyhláška MS „Řád výkonu trestu odnětí svobody“ č. 345/1999 ve znění pozdějších předpisů.
9. Zákon o výkonu trestu odnětí svobody č. 169/1999 Sb. ve znění pozdějších předpisů.
10. Zákon č. 257/2000 Sb. o Probační a mediační službě.
11. Zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky

Internetové prameny

12. <http://www.vscr.cz/> Vězeňská služba České republiky
13. <https://www.pmscr.cz/> Probační a mediační služba České republiky